KARYS

1963 M.
VASARIS - FEBRUARY
NR. 2

1963
Nr. 2 (1389)

KARYS

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis
Kalbinę dalį redaguoja — Kazys Kepalas
Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas

Administratorius — Leonas Bileris
Leidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:
P. Petrušaitis — Tremties Trimitas
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje

TURINYS

Vasario 16 Nepriklausomoje Lietuvoje, Kaune, Karo muzėjaus sodnelyje (Viršelis)
S. Jakštas — Aušra ... 33
V. M. Klausutis — Įsipareigokime darbui ... 34
P. Būtėnas — Paslaptingieji Sūduviai ... 36
K. Bradūnas — Šviesus keleivio siluetas ... 44
O. Urbonas — Didžiojo Šiaurės Karo frontas Lietuvoje, II ... 46
K. Leknickas — Prisiminimai iš Neprikl. Lietuvos kariuomenės ... 52
J. Miškinis — Sumanus berniukas ... 53
K. Uoginius — Pareiga ir pasiaukojimas ... 54
Tremties Trimitas ... 55
Karinės žinios ... 57
Kronika, spauda, komentarai ... 58

ATSTOVAI: Mike Maksvytis, Chicago, Ill.; Lionginas Leknickas, Cleveland, Ohio; Morkus Šimkus, Baltimore, Md.; Vl. Rušas, Toronto, Ont. Canada; V. Šalkūnas, Australija

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md. — M. Šimkus
Boston, Mass. — "Baltic Florists"
Brockton, Mass. — A. Mantautas
Chicago, Ill. — J. Karvelis, M. Maksvytis, "Marginiai", J. Memėnas, K. Rožanskas
Cleveland, Ohio — V. Ročiūnas
Detroit, Mich. — V. Perminas
Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas
Philadelphia, Pa. — A. Impulevičius
Newark, N. J. — Kazys Trečiokas
Rochester, N. Y. — P. Saladžius
Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Orvidas
Toronto, Ont. — August. Kuolas, V. Rušas, J. Smolskis
Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew, Surrey

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas — 9 Cowper Street, St. Hilda, Vic.
A. Kubilius — 131 Crozier Avenue, Edwardstown, So. Australia
P. Mažylis — 1 Taroonga Court, Norlane, Vic.

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB — Escuelas Prof. Salesianas Avda. Miranda, Boleita, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn 21, N. Y., U. S. A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.
SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka
093 00523757 1

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1389) VASARIS - FEBRUARY 1963

STASYS JAKŠTAS

AUŠRA

(Iš "Lietuvos Prisikėlimo")

Tą dieną ryškiai aš menu,
Kai krito Laisvė iš dangaus:
Aušros ištryško vulkanu
Prie kojų pavergto žmogaus.

Gyvybės savo spinduliais
Tautas prikėlė praeities,
Kurios su amžiais, su giliais
Jau laukė užmirštos mirties.

Kaip viešnia laukiama, šviesi,
Kaip pranašas ir kaip šauklys,
Prabilo: "Kelkitės visi,
Naujas statykite pilis!".

Sutiko žmonės ją basi
Duris pravėrė į namus,
Kad Laisvės viešnia ta šviesi
Pabertų laimės šilumos.

Lyg Žemės Motina gera
Marijos vieškeliuos šventuos,
Tekėjo Baltijos Aušra
Viltim ir lūkesčiais tautos.

Lyg amžių pasaka gili,
Artėjo Laisvė Lietuvon:
Kiekvieną sutiktą kely
Buities pažadino kovon.

Mojavę vyrai spragilais,
Lyg žemėn stojo įkasti:
Reikės išjoti sakalais,
Kad būtų rytdiena skaisti.

Po naščių ėjusias našta
Aušra paglostė merginas:
"Žiū, jusų keliasi tauta
Ir metai pančius vargana".

Budėję Vilniuje sargai
Žodžiu prabilo, kaip kardu:
— Nuo šiandien nesame vergai —
— Tautos tai skelbiame vardu:

— Te saule aplekia žinia,
— Iš amžių keliasi laisva,
— Su savo Sandoros Skrynia
— Pasaulin grįžta Lietuva.

Ir Žodžiai Laisvės tie šventi,
Tautos įamžinti aktu,
Paliks jie mūsų atminty
Ir mūsų būsimų kartų.

ĮSIPAREIGOKIME DARBUI

V. M. KLAUSUTIS

Išlaikykime tautinę kultūrą, jaunimą auklėkime tėvų dvasioje

Mes, lietuviai, ainiai gajos, ryžtingos, per ilgus amžius slavų ir germanų naikinamos tautos, norime išlikti gyva ir toliau gaji tauta, kad ir tolimiausiame nuo Lietuvos krašte nublokšti, norime išlaikyti savąją kultūrą — lietuvių kalbą, spaudą, organizaciją ir lietuviškas tradicijas. Mes norime, kad mūsų vaikai sukurtų lietuviškas šeimas. Deja, norais tikslo nepasieksime, reikia darbo ir ryžto, tuo labiau įsipareigojimo tikslą pasiekti.

Lietuviai kariai ir šauliai, prisiekę tėvynę ginti nuo užpuolikų, atėjus valandai neturėjo progos tėvynę apginti, nes nebuvo pašaukti, įsakyti; priešingai, vyriausybės buvo sulaikyti nuo tėvynės gynimo. Jie išgyveno apsivylimą ir skausmą širdyse. Ši liūdna, bet neginčijama tikrovė bus mūsų tautos istorijoje atžymėta kaip lietuvio kario ir šaulio dvasiai ir valiai priešinga; kariai ir šauliai nėra atsakingi prieš tautą, atsakomybė gula ant krašto vyriausybės.

Besiruošdami paminėti Lietuvos nepriklausomybės 45-tąją sukakties šventę — Vasario 16-tąją, lietuviai kariai ir šauliai dar kartą išgyvens skaudų prisiminimą tos Lietuvos tragedijos, o kartu ir lietuviškos kariuomenės ir šaulių. Tai ne pirmoji lietuvių tautos ir jos kariuomenės tragedija! Anais, 1831 ir 1863 metais, Lietuvos kovūnai, sukilėliai prieš maskolių žiaurųjį valdymą Lietuvoje, narsiai kovojo, nors labai blogai ginkluoti tebuvo, ir buvo skaitlingesnių ir geriau ginkluotų maskolių nugalėti. Be to, apgaulingų Lenkijos didikų, su rusais susitaikiusių, ir lenkų kariuomenę iš kovos lauko atšaukusių, apvilti, lietuviai vieni tepaliko kovoti ir kovą pralaimėti. Sąlygų verčiami, kovūnų likučiai pasitraukė į užsienius, kur jie gyveno apsivylime ir žuvo, mažai ką palikdami iš savo kovų ateities Lietuvos kovūnams — savanoriams patirti.

Lietuviai gi, palikę tėvynėje, susilaukė dar žiauresnių maskolių valdymo priemonių ir bausmių, persekiojimų ir spaudos draudimo, lietuviškųjų mokyklų panaikinimo, kai nebuvo laisvės lietuviškam žodžiui ir raštui, vyko tiktai lietuvių tautos marinimas ir naikinimas, ką sėkmingai vykdė rusai administratoriai ir sulenkėję kunigai per bažnyčias. Tų baisių juodųjų laikų metu daug lietuvių suslavėjo.

Saulėlydis prie Varėnos

Dabarties lietuviai gajesni, kultūringesni, kovingesni

Likvidavę Lietuvos valstybę trėmimais ir kovingų lietuvių naikinimais, raudonieji maskoliai iššudė labai daug lietuvių. Tačiau pasitraukę į užsienius, civiliniai ir buvę kariai bei šauliai tebėra kovingi ir ryžtingi, nenuleidžia rankų žemyn, priešingai, telkia savo jėgas į organizuotus vienetus, kovoja už savo tėvynės laisvę ir nepriklausomybę ne su ginklu rankose, bet

Vakaras Varėnos poligone
(Abu vaizdai iš K. Morkūno albumo)

politiniu ir kultūriniu būdu, nes ryžtasi išlaikyti savo kultūrinį gyvenimą užsienio kraštuose.

Lietuvos kariai — veteranai ir šauliai, o taip pat ir jų augantis jaunimas, skautai ir skautės bei studentija, rūpinasi išlaikyti savo kultūrinio gyvenimo vertybes; kariai — veteranai, susibūrę į kadrus, įkūrė LKV organizacijas visuose pasaulio kraštuose, leidžia žurnalą "Karys"; renka žinias iš L. kariuomenės ir savų išgyvenimų, rašo atsiminimus. Ta medžiaga bus pa likta ateities Lietuvos kariams ir mūsų tautos istorijai. Tuo būdu kariai — veteranai ir šauliai reiškia savo valią, ryžtingą ir kovingą dvasią; jie paliks daugiau žinių iš savų kovų ir išgyvenimų, negu kad paliko anų senųjų laikų į užsienius pasitraukę Lietuvos kovūnai.

Nesu karys, bet savo dvasia kariams esu artimas. Teko ir man būti amerikiečių savanorių brigados organizatoriu anais, 1919-1920 metais, Deja, nebuvo progos pasiekti Lietuvą, įsijungti į savanorių gretas ir asmeniškai kovoti už Lietuvos nepriklausomybę. Visgi, aš jaučiu, kad savo pareigą tėvynės laisvei atlikau, nes ir civiliniu būdamas, talkinau savanoriams iškovoti Lietuvai nepriklausomybę. Žodžiu, atgijusi, prisikėlusi ir įsisąmonėjusi lietuvių tauta, kad ir nedidelė skaičiumi, visgi ji dabar yra pajėgesnė ginti savo teises ir laisvę, kaip anais, 1831 ir 1863 metais.

Žmonija po II-jo Pasaulinio karo, Stalino ir Hitlerio pradėto, ir anglų — amerikiečių pabaigto, taikos nesusilaukė, turi tiktai karo paliaubas. Ir Lietuvos įjungimo į Sovietinę Rusiją kultūringasis pasaulis ir didžiosios vyriausybės ligi šiol nepripažino. Taigi, mūsų viltis nežuvusi, mūsų ryžtas ir kova už Lietuvos laisvę tebėra visapusiškai gajumo kupina. Kai tik bus palankios sąlygos, taikiu ar kovos būdu, mes savo tėvynę išvaduosime.

Būkime gyva ir gaji lietuviška išeivija

Mūsų pastangos tautinės kultūros išlaikymui užsienio kraštuose yra labai reikalingos, nes jos svarbios tėvynės vadavimui. Lietuviškąją vienybę ir kultūrinę veiklą plėtodami, būsime gajūs ir pajėgūs. O mūsų jaunimas, sekdamas tėvų pėdomis, kad ir užsieniuose gyvendamas, duos Lietuvai kadrus savanorių. Taip buvo praeityje, taip bus ir ateityje.

Mūsų tautinės kultūros egzistencijos problema, kad ir labai sunkiai išsprendžiama, visgi, duoda vilties. Amer. Liet. Bendruomenės organizacija vaidina labai svarbų vaidmenį, stiprindama ir plėtodama kultūrinę veiklą. Ateityje ji dar svarbesnį vaidmenį vaidins, kai visi sąmoningieji lietuviai ir mūsų jaunimas įsijungs į ALB-nės organizaciją. Kai šis lietuviškasis potencialas įsijungs į lietuvišką bendruomenę ir paims vairą vairuoti, netenka abejoti, kad tikslą pasieksime.

Greta to, nepamirškime, kad senoji lietuvių išeivija baigia savo gyvenimo dienas, bet ji palieka organizacijas, parapijas, klubus ir visus turtus organizacijose jaunajai lietuvių kartai, nes nenusineš į kapus. Svarbu, kad jaunoji lietuvių generacija paveldėtų senųjų palikimus — organizacijas, ypač susivienijimus ir jų turimus turtus, siekiančius net keletą milijonų.

Jei mes šiame reikale įsipareigosime, pasieksime užsibrėžtų tikslų — išlaikymo tautinės kultūros ir tėvynės išvadavimo.

PASLAPTINGIEJI SŪDUVIAI

PETRAS BŪTĖNAS

Tokios antraštės straipsnis su antraštiniu priedu "Naujausi archeologiniai kasinėjimai Suvalkų aps." rašytas yra tų kasinėjimų vadovo Jerzy Antoniewicz'iaus, o to straipsnio iš "Archeology" 1958, Vol. 11, Nr. 3 sutrumpintas vertimas: redakcija dėkinga dr. M. Gimbutienei už šio straipsnio ir autoriaus leidimo jį versti į lietuvių kalbą parūpinimą, — "Tautos Praeitis" I t. 1 kn., 1959, 63-64 p.p.

Straipsnelis yra daug kuo įdomus, tik gaila, kad nevisas J. Antoniewicz'iaus straipsnis lietuviškai išverstas. Ligi šiol, per pusketvirtų metų, specialistams nei šiaip, nei taip neatsiliepus, drįstu atsiliepti, ir dėl straipsnelyje keliamų klausimų ir duodamų atsakymų čia turiu štai ką pasakyti:

1.) Sūduvius išnaikino kryžiuočiai dar XIII a.: 1283 m. jie buvo beveik visai kryžiuočių nušluoti. =

Visų pirma, kaip rodo prie to straipsnelio pridėtas žemėlapis, teapimama Sūduvių-Jotvingų žemės tik nedidelė dalis: tik šiaurinė Sūduva — Suvalkija, taigi tik Sūduva - Jotva - Dainava, bet ir ši nevisa, — tikriau sakant, tik Suvalkų trikampis su trupučiu (Suvalkų trikampis yra Lenkijos okupuotas.) ir Lietuvos valstybei priklausanti Sūduva. Pvz. pati Dainava yra platesnė net ir į vakarus. Vidurinės Sūduvos - Jotvos ir pietinės Sūduvos - Jotvos žemėlapyje ir straipsnyje nematyti, o kaip tik čia kolonistais prikeliavusių vakarinių slavų šakos mozūrų negi esama jų pačių baltų.

Antra, sūduvius - jotvingus naikino ne vien vokiečių kryžiuočių ordinas ir vokiečių kurfiurstai. Juos žiauriausiai naikino rytiniai ir vakariniai slavai su savo vadais ir vokiečių kryžiuočių ordinas su Europos viduryje prisisamdytaisiais riteriais ir daugiausia "riteriais", o dažnai net ir šie visi treji bendrai susimokydavo ir su savo jungtine "slaviška+germaniška" karo jėga žygiuodavo į Lietuvos Sūduvą - Jotvą aborigenų gyventojų ir jų sodybų naikyti. Tik tokia tėra istorinė tiesa.

2.) Kas sūduviai buvo: lietuviai ar viena iš senųjų prūsų giminių? =

Įdomu, kaip šių dienų lenkų archeologija prabils, o jos intencija gana kyši iš viso straipsnelio ir iš dalies net žemėlapio. Gi istoriškai, — ir patys slavų bei vokiečių metraštininkai nevisi juos skyrė, nustebę stovėdami prieš jų visų vienybę kad ir priešo veržimosi atveju į Sūduvos - Jotvos žemes ar aplamai į baltų žemes ir taip pat mintyse sustingę dėl jų kalbos, papročių, gyvensenos vienodumo, vieningos politinės sąmonės ir kt., — tie metraštininkai iš nuolatinių gyvenimo faktų jusdami ir net suprasdami baltišką monolitiškumą.

Tuo patim autorius, daug ko vis klausdamas, tuo pačiu pradėjimu turėjo pasiklausti, ir kur baltų žemėje pats baltų lopšys, kuri gi lopšinė baltų sritis. Bet toks klausimas baltų nedraugams tik pavojingas, o klausimo atsakymas čia 4 nr.

Be to, nėra įvardo "*senieji* prūsai", nes nėra ir negali būti įvardo "*jaunieji* prūsai". Gal poezijoje ir šiaip, ir taip, ir dar gal kitaip galima, bet moksle — ne. Geriausiai, tiksliausiai, istoriškiausiai ir suprantamiausiai yra laikytis realios, tikrosios, etnografijos, o ne vokiečių ilgainiui inspiruotosios dvigalvės sąvokos: "senieji prūsai" (= tai tie tikrieji ir vieninteli prūsai), tai prūsai, o "jaunieji prūsai" (= tiesą pasakius, vokiečiai pamoduliuoja čia — jiems "naujieji prūsai", tai tie į Prūsų žemę atsikraustę vokiečiai ar kokie kitokie iš vidurio ar vakarų Europos, ar plus skandinavai, ar plus dar ir mozūrai su kujavais), tai, išeina, nelyginant irgi prūsai. Tie "irgi prūsai" nėra ir niekados nebus prūsai. Ir šiandien Potsdamo 1945 metų konferencijoje Lenkijos lengvai gautojoje Prūsų žemėje tebegyvena prūsų, nors ir nebebaltiškai kalbančių: jie ir yra prūsai. Ir jie nėra ar "senieji prūsai", ar "jaunieji—naujieji prūsai". Tuo tarpu pvz. šiandie Mažojoje Lietuvoje — Karaliaučiau srityje prigabentieji rusai niekados nebus nei "senieji rusai" ar "jaunieji—naujieji rusai", nei "senieji lietuviai" ar "jaunieji —naujieji lietuviai". Imperiniais keliais ėję kolonistai pasilieka kolonistais ar priverstiniais kolonistais, kokie pvz. ir yra M. Lietuvos - Karaliaučiaus srities rusai, Vilniaus pilsudskiniai legionieriai lenkai, Gumbinės apylinkės zalcburgiečiai vokiečiai, kurfiurstiniai Galindos ir Prūsų ežeryno mozūrai, "krokuviniai, lenkiniai, poznaniniai" mozūrai ir kujavai ir tikrieji mozūrai ar kujavai, visi atsidūrę pietinėje ir vidurinėje Jotvoje - Sūduvoje ir iš dalies Jotvoje - Sūduvoje - Dainavoje, ir t.t.

3.) Ptolemėjas II a. po Kr. mini sūduvius *sudeni*. =

Kur mini? Ar graikai, graikiškai rašydami, gali tautovardžius rašyti *-eni*? Graikas Ptolemėjas rašo ir net kirčiuoja stačiai baltiškai (lietuviškai): Galíndai kaì *Soudinoí* "*galindai* ir *sūdynaī* (=sūdai, sūdùviai, jótviai, jótvingai"). Tai didelis dalykas ir net didelė paspirtis lietuvių kalbai — jos senoviškumui pabrėžti, nors tarp Ptolemėjo ir mūsų laikų jau yra 1784 meteliai, nes jis yra miręs 178 metais. O gr. *kaì* "ir" yra kirčiuojamas, kaip mūsų jungtukas *kaì*, nors dabar rašomojoje kalboje kirčiuojama *kaī* "kada", taigi perdaug pavelkamai: panemuniečiai ištaria *kaì*, o rytų augštaičiai žūsininkai *kaī*, tuo tarpu rašomosios kalbos fonetinė bazė vis dėlto yra panemunės augštaičių šnekta. Ir gr. *kaì* bei liet. *kaì* dvelkia vienoda ir tikra indoeuropine kalbine senove. Gi *sud-en-i* yra daug vėlesnė ir jau lotyniška tautovardinė lytis, ir pvz. to paties graiko Ptolemėjo žemėlapio 1605 metų (per 1427 metus jaunesnėje) kopijoje kaip tik įrašyta yra lotyniškai *Sudeni*, kur tautovardyje nebežymu, kad šakninis *ū* yra ilgas, ir kur nutriušusi (kaip pvz. šiais laikais latvių kalboje) dvibalsinė *-ai* galūnė ligi trumpojo *-i*.

Ptolemėjas anas mūsų tautas randa, deja, ne Suvalkijoje, kur anie archeologiniai kasinėjimai lenkų yra atliekami, bet nuo tos Suvalkijos toli pietuose, pavyslyje, — taigi, pietinės Sūduvos - Jotvos pietuose ar pietvakariuose, kurios, tos pietinės Sūduvos - Jotvos, matyt, ano straipsnio autoriui šiandien nebepatogu ar nebėra politinio intereso beminėti.

4.) Sūduviai pirmą kartą minimi Nestoro kronikos 983 m. =

Triguba netiesa. Ten ne *sūduviai* minimi, bet minimi *jótvingai*: 983 metais — Ide Volodimir6 na *Jatviagy* i vzia zemliu ich6 (IL. 69 ir dar Bg, Lkž. LXXIV §96 ir LXXXVII §119, Bg, ršt I. 343), o *sūduvius* pirmą kartą mini graikas Ptolemėjas (miręs 178 m. po Kr.; žr. čia 3 nr.), ir jis juos mini mažiausiai per 805 metus anksčiau ir ne Lenkijos iš Lietuvos atimtame Suvalkų trikampyje, kur anie lenkų archeologiniai kasinėjimai yra daromi, bet nuo čia toli pavyslyje.

Mažiausiai tiek laiko bus prireikę sūduviams - jotvingams plėstis į šiaurę ir į rytus dar iš anksčiau, pirmiems keliavusiems galindams . . . ir lietuviams+latviams. O plačiosios baltų žemės lopšinė sritis ir yra ten, kur romėnas Tacitas I a. po Kr. nurodo baltus kaip *Aestiorum gentes* "aisčių - baltų gimines" ir graikas Ptolemėjas II a. po Kr. — kaip *Galíndai kaì Soudinoí* "galindus ir sūdynus - sūduvius".

Be to, rusų metraštis pažįsta ne Sūduvos - Jotvos - Dainavos *jotvingus* (-sūduvius), bet Lietuvos tolimųjų pietryčių. O šiandie modern- istoriografija (tik politinė!) net bijo ir vidurinės bei pietinės Sūduvos - Jotvos vardų spaudoje beištarti, ir todėl viskas sumaišoma ar net augštyn kojomis apverčiama, kad būtų painiavos dar daugiau. Gi čia labai tinka prijungti tokią "Lietuvos TSR istoriją" I t. Vilnius, 1957 m.: aišku, Maskvos Kremliau rusiškosios kompartijos dekretu ir praktine intervencija buvo priversti pavergtosios Lietuvos istorijos rašytojai lietuviai "Lietuvos TSR istorijoje" įdėti falsifikatą "Lietuvių ir Prūsų žemės XIII a." žemėlapį, kuriame, be kitko, visiškai nėra didžiosios Galindos, šiais laikais mozūrais atmieštos, betgi net tolimam mokytam graikui Ptolemėjui jau buvusios žinomos ir jo nesidrovėta *Galíndai* tautovardžiu pasauliui paskelbti. (Žr. straipsnį *Baltų žemės falsifikatas* su 7 žemėlapiais, — Karys, 4 nr. 1962 m. 105-115 psl.).

5.) Išsigelbėję sūduviai įsikūrė Lietuvoje ar Gudijoje ir susimaišė su vietiniais gyventojais. =

Didžiai pigus ir nieko neišaiškinąs pasakymas ir dar visiškai klaidingas, taigi ir klaidinąs. Pirmučiausia, visoje plačioje istorinėje Lietuvos Sūduvoje - Jotvoje yra daug pasilikusių gyventi aborigenų baltų (sūduvių - jotvingų - lietuvių), praėjus vokiečių ir slavų tolimųjų dienų siaubams ir tada jiems gyventojams iš girių grįžus, ir tą rodo pvz. už Lietuvos valstybės sienų ir dabar daugybė išlikusių baltiškų vietovių ir gyvenviečių net vidurinėje ir pietinėje Jotvoje - Sūduvoje.

Antra, žmogus norėtum paklausti — kurių laikų ir kokio etnografinio pagrindo (o gal tik vien politinio) imama Lietuva (dabar ji teimama kaip S. Rusijos pavergtoji ir apkarpytoji bebalsė "Lietuvos TSR") ir ypač Gudija — ta Gudijos TSR. Dabar slaviškosios ir neslaviškosios "Gudijos TSR" plati ilga vakarinė dalis yra nuo amžių etnografinė lietuvių žemė. Tai kurios gi taip vietovės tiems išsigelbėjusiems sūduviams - jotvingams buvo rastos apsigyventi — Gudijoje, nes tai XIII amžius? S. Rusija tikrai gudiškų, net gudiškiausių, žemių Gudijos rytuose padniepriais "savo Rusijai" kaip reikiant, labai daug atskėlė ir atėmė, — tai ar ten jau Rusija ar "Rusijos TSR"? Gi gudai, kokiame VI a. po Kr. pasipylę iš Užpripečio, keliavo Dniepru augštyn į šiaurę, ir tuo būdu ilgainiui padniepriai liko gudiški, ne rusiški. Įvardai ir jų reikšmės tiek lengvai nepasiduoda kaitalioti. Kitaip būtų arba "Babelio bokštas" arba "Maskvos tiesos" quasi-šedevrai. Patys lenkų metraštininkai mini tik Lietuvą, sakydami jotvingus - sūduvius mirties nuo lenkų išvengus subėgant į Lietuvą; jie net rašo, kad Lietuvos Sūduvos - Jotvos pietryčių miestas Naugardukas yra jų, t.y. jotvingų - sūduvių, o ne gudų. Argi archeologas Jerzy Antoniewicz'ius ir kas to nebūtų žinoję? Ir čia dar prisiminkime iš 4 nr.

6.) Sūduvių centras netoli dabartinio Suvalkų miesto pagal Valuinės ir Dusburgo kronikas ir net archeologijos duomenimis. =

Atseit, Suvalkai prie Juodosios Ančios upės nei kaip gyvenvietė, nei kaip vietovardis lyg ir neseni, jei jie tik dabartiniai. Įdomu ištirti tokio pasirėmimo šaltinius ir tokių šaltinių apie tai bylojimą.

O dėl centro, — gal! Reikia įrodyti. Reikia, mažiausiai, ir Ptolemėją nutildyti. Net ir Sūduvos - Jotvos - Dainavos centrus reikia dar aptikti. O kaip gi dėl pietinės Sūduvos - Jotvos Drogičino? Sako, kad ir Sirvo ežero paežerėje Dainavos Jotvos (Augustavo) giriose taip pat buvęs jų centras. Gardino pilį ir centrą statė lietuviai - jotvingai - sūduviai - dainuviai. O gal tą pirmąją pilį pastatė istorinė fikcija vėlyvoji "Čornaja Rus' "? Panašiai dabar, kaip ir Rusijos carų laikais, skelbia komunistinė rusiškoji istoriografija, o tokios klaidinančios knygos ten platinamos labiausiai tarp baltų ir gudų. Vieno iš centrų ten apie Suvalkus tikrai būta, tik ar jis būtų sūduvių - jotvingų, jei Sūduvos - Jotvos - Dainavos srityje?

7.) Sūduvos archeologiniai kasinėjimai atskleidžia III-V amžius po Kr. =

Matėme, kur II a. po Kr. gyveno ptolemėjiniai galindai ir sūduviai, o čia Suvalkijoje III-V amžiai, anot archeologų, būsią sūduvių. Aišku, kad žemė, kur vyksta lenkų archeologų kasinėjimai, yra žemė lietuvių, kurių ir kalbos senosios lytys paliudija visišką kaimynystę ir giminystę su vad. vakariniais baltais. Prūsų ežeryno pietinės dalies pietinė riba — Dainavos Jotvos (Augustavo) girių pietinė riba — Gardinas prie Nemuno vidurupio ir augštupio staigiosios kilpos — visas Nemuno augštupys istoriniais laikais jau buvo ir pasiliko aiškiausia pietinė lietuvių riba su lietuvių dvasine ir medžiagine kultūra. Kita vertus, Sūduva - Jotva - Dainava jau istoriniais laikais buvo itin gulama germanų ir rytinių bei vakarinių slavų, jiems jau buvus gerokai apsidirbus su vidurine ir ypač su pietine Jotva - Sūduva. Dėl nuolatinių invazijų ten kultūra tartum sumišo, susipainiojo. Dabar dėl to pat panašiai atsitiko ir Sūduvoje - Jotvoje - Dainavoje, tuo patim pasunkėjo čia baltiškojo elemento tikslus ar tikslesnis skirtingumas teisingesne kryptimi nušviesti. Bet čia dar nėra tacitinių ir ptolemėjinių baltų anomis archeologų minėtomis datomis, ir anos datos čia tik lietuvius tenurodo.

9.) *Šveicarijos* vardo kaimas, kur rastas IV a. po Kr. laikotarpio kapas — gal mūšyje mirusio vado. =

Kaip ta *Szwajcaria* vadinama lietuvišku vietovardžiu ir kaip atrodo jos tikra aplinka etnografiškai ir vietovardiškai, — štai svarbūs klausimai. Iš straipsnio ir žemėlapio nėra aišku. Kitų atitinkamų mokslų priemonėmis nešališkas radienų vietovės apibūdinimas padeda archeologijai, besiverčiančiai tik medžiaginių daiktų rankiojimu ir norėjimu juos tiksliai atpažinti.

Paprastai yra taip. Kur iš senienų surandama ko svarbesnio žemėje ar ant žemės, ten dažniausiai yra išlikusių ir senų vietovardžių. Ir dabar išgarsėjusioje "Šveicarijoje" lygiai tas pats, — bet vietovardžiai? Lenk. *Szwajcaria* vietovardis yra ir nieko nesakantis, ir šį tą sakantis, — kad jis kaip vietovardis tik tiek tevertas, kiek pvz. Rusijos caru laikų *Konstantinovo* "Vaškai mstl., *Novoaleksandrovsk* "Zarasaĩ aps. mst.", *Boguslaviškis* mstl. iš baudžiavos laikų, ar M. Lietuvoje — Karaliaučiau srityje visi suhitlerintieji ir dabar visi rusų bolševikų surusintieji seni senieji lietuviški vietovardžiai. Šveicarijos apylinkė stovi tuoj į šiaurę ir į žiemryčius nuo Suvalkų miesto. Ją skrodžia Suvalkų - S. Kalvarijos plentas, o jos rytine puse eina Suvalkų - Šeštokų geležinkelis. Vietovė yra augštesnė ir ji tokia nueina į vakarus Prūsų ežeryno šiaurinės dalies linkan, taigi į M. Lietuvą; į šiaurę — ten Šiurpilio, t.y. Šurp-a+pil-io "kung. Šiurpos pilis" gyvenvietė, Punskas (Atsiminkime garsiąją lietuvių Punsko respubliką, ilgai nepasidavusią dvarininkų lenkų partizanams ir nugalėtą Lenkijos kariuomenės.), Vižainis, Vištytis, S. Kalvarija. Nuo senų laikų gyventi vis patogios vietos. Lenkijos nesenas štabinis žemėlapis yra echt-lenkiškas, aplink Szwajcarią, aišku, tenurodąs tik tokias nesenų lenkiškų vardų gyvenvietes: Białorogi, Białowoda, Bitwinowo, Kol. Jasionowo, Krzywólka, Osinski, Studieniczne, Węgielnia, — žodžiu, lenkiškiau, negu apie Varšuvą ar Poznanę. Taip negali būti. Šitaip visiškai panašu į šiandien surusintų vietovardžių M. Lietuvą — Karaliaučiaus sritį, kur panaikinta tūkstančiai gražiausių lietuviškiausių vietovardžių. Senieji smulkieji žemėlapiai apie Suvalkų Šveicariją rodo kitokį vietovardinį vaizdą. Tokių žemėlapių neturiu, ir tuo tarpu nieko tikresnio čia negaliu pasakyti.

9.) Pridėtas "situacinis žemėlapis ir (×) kunigaikščio kapo vieta", kaip jau minėjau Sūduvą negerai rodo, o nuo Prūsų ežeryno pietinės dalies vakarų - rytų linijos kiaurai į pietus nėra pažymėtos vidurinės ir pietinės Sūduvos - Jotvos. Situaciniame Sūduvos - Jotvos - Dainavos žemėlapyje tai yra būtinas ir pagrindinis dalykas. Įrašymai "Poland" ir "Warsaw" istorinio ir etnografinio reikalo žemėlapyje nieko nereiškia ir tėra tik šių dienų politinė, betgi ir klaidinanti propaganda. "Lithuania", atseit, Lietuvos valstybė ar "Lietuvos TSR" išskirta ir atskirta nuo Lietuvos valstybės dalies — nuo Sūduvos - Jotvos - Dainavos šiaurės, tartum kaip nuo kokio "Frei-

stadto". Taigi, ir čia propaganda prieš Lietuvos ir lietuvių tautos interesus ir teises. Pašaliniam toks žemėlapis iškart parodo, kad tai tik Lenkijos ir slavofilizmo proklamavimas. O kalbama apie baltų žemę, ir ta žemė slavų archeologų kasinėjama. "White Russia" turi vakarines sienas vienoje linijoje su Nemuno vidurupiu, ir "Ukrainian SSR" parodyta. Šitaip tobuliausiai atvaizduotas S. Rusijos imperijos dabartinis bolševikmetis žemėlapyje su savo "istoriniais neistoriškais taisymais", ir todėl tas žemėlapis nėra patikimas ir yra nustojęs mokslinės vertės. "Jėgos politika" ir mokslas — du antagonistai. Žemėlapyje įrašai vis angliški, ir žmogus nebežinai, ar tai archeologo J. Antoniewicz'iaus straipsnio originalas yra toks, ar gal kaip kitaip kur kitur taip ėmė ir atsitiko.

10.) Nei straipsnyje, nei žemėlapyje lietuviški ar apskritai baltiški vietovardžiai nefigūruoja, ir todėl kitas pamatęs galėtų nugalvoti, kad ana *Sūduva* kur nors apie Krokuvą ar Katovicus.

11.) Lietuvių žemę dabar kasinėja Lenkijos specialistai, kaip matėme, nutylėdami daug istoriškumo ir dabarties. Kasinėjimuose dalyvauja ir skandinavų mokslo atstovai. Kai dabar tokie "laikai neklaužados", o pati tokių laikų politika grobuoniškiausia, — kad tik nepradėtų rastis skelbiančių, jog, esą, archeologai ten ir ten atkasę ir kokį kapą tariamo vikingo-varingo (rus. variag) — normano kone karaliaus, pridėdami saldumėlio "laimingiausiai, teisingiausiai, išmintingiausiai ir tėviškiausiai valdžiusio Sūduvą - Jotvą - Dainavą." — Ir vėl nauja naujų būtų invazija į mūsų kraštą.

Duoti 6 žemėlapėliai, padedantieji geriau orientuotis straipsnio žiniose ir *ne*paslaptinguose nei sūduviuose lietuviuose, nei apskritai baltuose.

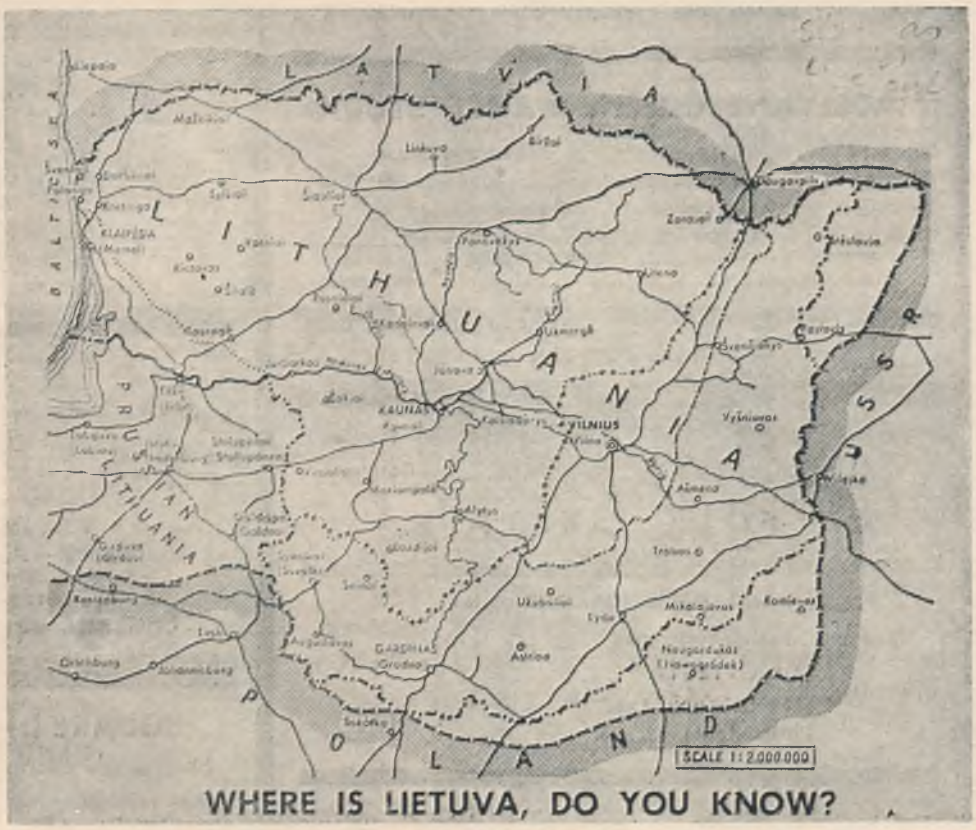

Lietuvos valstybės žemėlapis, kur matomi Suvalkijos trikampis ir Suvalkai, Lenkijos archeologų kasinėjimų vietovė. Dar įžiūrime Lietuvos ir Lenkijos demarkliniją ir Nemuno augštupio pietuose siaurą ilgą Naugarduko ruožą nuo Dainavos Jotvos (Augustavo) girios pietinės pusės į rytus per Zietelą ir Naugarduką, betgi kažkaip užmirštant žemėlapyje pažymėti Nemuno augštupio nuo Gardino ligi versmių. Yra ir "Prussian Lithuanian" sritis, kurios įprastinis vardas yra Mažoji Lietuva, Potsdamo 1945 metų konferencijos pavadintoji Karaliaučiaus sritimi.

Šis žemėlapis buvo išspausdintas Vytauto F. Beliajaus anglų kalba redaguojamame ir leidžiamame "Viltis" meno žurnale, Denver 1, Colorado.

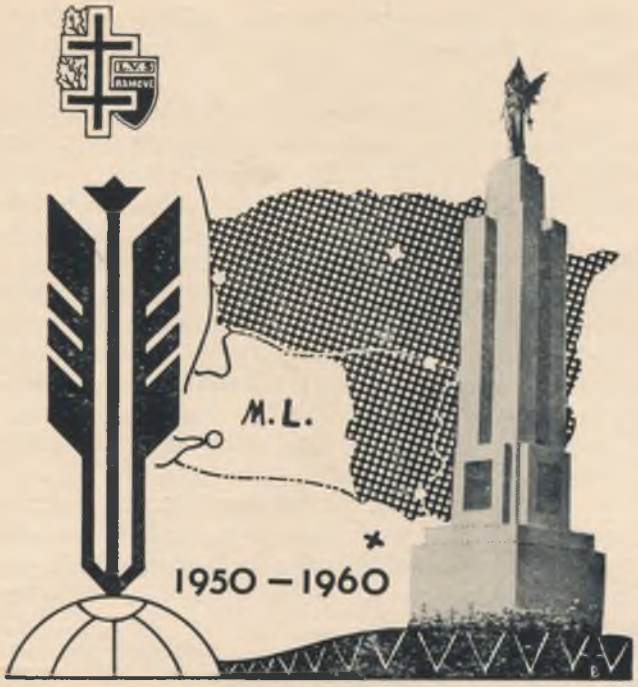

ILIUSTRACIJOS PRIE JERZY ANTONIEWICZ STRAIPSNIO: PASLAPTINGIEJI SŪDUVIAI

Lietuvos valstybės žemėlapiniai metmenys, buvę išspausdinti Kario 4 nr. 1962 m. viršelyje. Tas paveikslas yra vaizdingas, todėl pravartus ir šiam straipsniui. Matomi Nemuno žemupys ligi matomo Kauno ir vidurupis nuo Kauno augštyn - pietyn.

M. L. = Mažoji Lietuva - Karaliaučiaus sritis, kur baltas plotas pietuose atskirtas —..—..— : tai Paserijos žiočių — Vižainio potsdaminė 1945 metų linija, nuo kurios į pietus dar M. Lietuvos dalis ir visa Prūsų žemė Potsdamo 1945 metų "didžiųjų" konferencijos pavesta Lenkijai. M. Lietuvos ploto pietvakariuose rutuliukas prie Aismarių ir Priegliaus žemupio — tai Tuvangsta - Karaliaučius; šiauriau yra matomos Kuršmarės. "Baltasis plotas", taigi M. Lietuva, įsižiūrėkime, aiškiai rodo, kad tai yra natūralus ir etnografinis lietuvių ir Lietuvos žemės tęsinys ligi pat Baltijos jūros ir nuo Nemuno pačio žemupio į pietus.

+ rodo "Šveicarijos" vietą šiauriau Suvalkų miesto Suvalkų trikampyje, Lenkijos okupuotame, arba Suvalkų krašte, arba Sūduvoje - Jotvoje - Dainavoje.

* * *

Šis žemėlapis su viršutiniais ir apatiniais žodžiais yra nufotografuotas iš "Tautos Praeities" I t. 1 kn. 152 psl. Chicago, o jo apibūdinimas randamas šiame straipsnyje.

Be to, matome, Mažoji Lietuva - Karaliaučiaus sritis yra susiaurinta. Pvz. Kuršmarių - Priegliaus upės tarpas kad ir ties Deimenos upe yra dukart platesnis už Priegliaus - potsdaminės linijos tarpą. O iš tikrųjų tie abu tarpai turėtų būti vienodo platumo, net Priegliaus - potsdaminės linijos tarpas už aną čia turėtų būti platesnis.

Situacinis žemėlapis ir (X) kunigaikščio kapo vieta

Suvalkų apylinkė iš Lenkijos štabo žemėlapio, kuriame jo sudarytojų specialiai vengta lietuviškų vietovardžių, ir žr. bei plg. čia **Suvalkų trikampio** žemėlapį. **Szwajcaria**, archeologinių kasinėjimų vietovė, stovi tuoj į šiaurę nuo senos baltų gyvenvietės Suvalkų miesto, Šešupės versmių bare ir XIII amžiaus kung. šiurpos (žr. Šiurpilio iš Šiurp-a+pil-is ež. ir gv.) valdose, 20-22 km. į rytus nuo Mažosios Lietuvos Mėrūniškių ež. ir bžk. apylinkėje ribos ir prie Suvalkai (ir Ančios upė) — Žabariškiai - Akmenos versmės - Šiurpiai - Šelmentas ež. - Punsko žemė (28 km. į šiaurę nuo Suvalkų čia demarklinija) - Rekija ež. - Šarkis ež. - Sangrūdos žemė - Orija ež. - Suv. Kalvarija plento. Mėr-ūn-išk-iai, Žab-ar-išk-iai ir čia plačiai apsčiai kitų vietovardžių turi priesagą -išk-, o ji yra lietuvių kalbos.

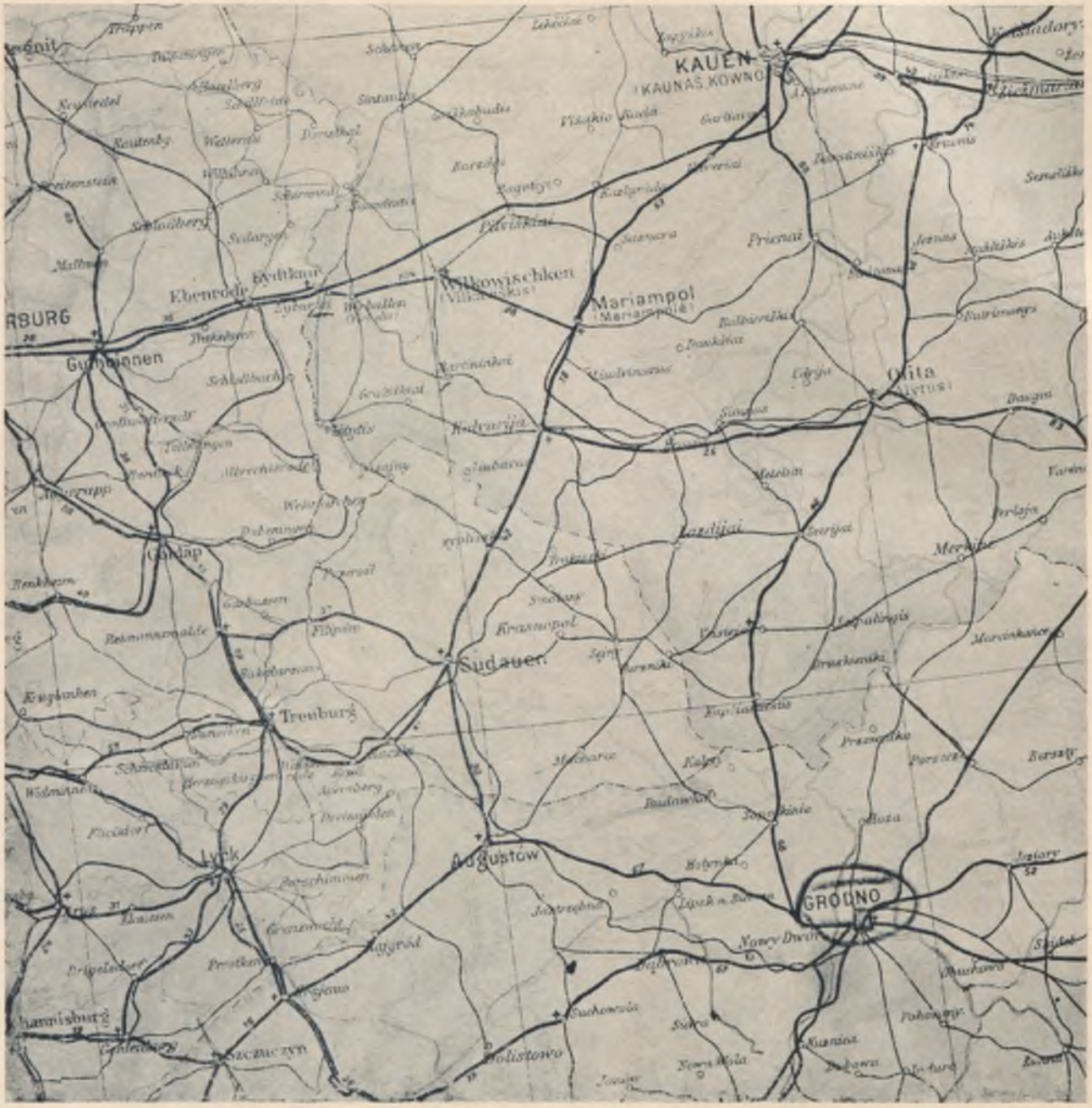

Vokietijos užmačių žemėlapis Suvalkų trikampyje, Lenkijos iš Lietuvos valstybės atimtame. Čia matome Suvalkų (vok. rašė Sudauen "Sūduviai"), Seinų, Augustavo (Dainavos Jotvos arba Augustavo, girioje). Rogardo, Alėckos (vok. Oletzko, lenk. Olecko, dabar Margrabowo, suhitl. Treuburg) ir Luko (vok. Lyck, lenk. Ełk; pastarieji abu miestai jau M. Lietuvos rytiniame pasienyje ir Prūsų ežeryno rytinėje pusėje) tarpą, kuriame yra Berzninkas, Gibai, Pilypavas, Punskas, Šiurpilis (=kung. Šiurpos pilis), Štabinas (=Stabingis), Vygriai, Vižainis ir kt. lietuviškų vietovių gyvenvietės. Ta žemėlapinė iškarpa yra iš hitlerinių laikų Übersichtskarte — Deutsches Reich 1:1 000 000 žemėlapio, kuris parodo čia minėtąją lietuvių sritį prijungtą prie Vokiečių Reicho ligi Nepriklausomosios Lietuvos valstybės sienos (t.y. demarklinijos tarp Lietuvos ir Lenkijos), vokiečiams bevykdant seną kryžiuotinę Vokietijos svajonę toliau ir gilyn brautis į likusią nepriklausomą baltų (lietuvių ir latvių) žemę, iš žiemryčių, rytų ir pietryčių tuo pat metu nenustojant skverbtis ir carų Rusijos okupacinės ir kolonizacinės politikos paveldėtojai Sov. Rusijai; žr. kad ir čia J. Antoniewicz'iaus žemėlapį. Suvalkų trikampį už maišą aukso viena kitai pardaliojo ir Vokiečių Reichas bei Sov. Rusija 1939 metų Ribbentroppo ir Molotovo pasirašomomis savitarpinės (vok. hitlerininkų ir rusų komunistų) pagalbos sutartimi. Po Potsdam 1945 metų "didžiųjų" konferencijos Lenkija gavo M. Lietuvos geroką dalį ir visą Prūsų žemę ligi vad. Paserijos žiočių — Vižainio potsdaminės linijos, taigi ligi M. Lietuvos - Karaliaučiaus srities, ir, žinoma, vėl pasiėmė Su-

valkų trikampį ligi Nepriklausomosios Lietuvos valstybės tos pačios sienos - demarklinijos. Tuo būdu šiame bare Lenkija ir vėl perėmė vokiečių seną politiką veržtis vis gilyn į baltų žemę. Taigi, čia stovime ties vokiečių (germanų) ir vakarinių slavų (lenkų) senų ir nesibaigiančių rungtynių tarpu mūsų žemėje. Ir pasivaduodami dabar jau iš eilės kiti (nebe vokiečiai, bet lenkai), norėdami tikrintis čia mūsų žemėje pozicijas savo tolesnei ekspansijai vadinamojo maskvinio bolševikmečio globoje, pradėjo ilgamečius archeologinius kasinėjimus apie Suvalkus, politiškai aiškiai savindamiesi šį didelį negermaniškos ir neslaviškos žemės gabalą, apie kurį šis straipsnis ir kalba.

Vokietijoje tas žemėlapis po II pas. karo yra platinamas, tik jo egzempliorių šonuose įmuštas yra standartinis spaudas "Die politischen Grenzen auf dieser Karte sing ungültig."

→

Sov. Rusijos imperijos kolonijos. Kur juoda spalva, ten Sov. Rusijos okupuotosios žemės po II pas. karo. Lietuvos valstybė su Mažąja Lietuva - Karaliaučiaus sritimi matoma iš rytų, pietryčių ir pietų apsupta slavų jūros, šiais laikais sutartinai skalaujamos dirigentės Sov. Rusijos su savo satelitinėmis (pvz. Lenkija) valstybėmis, kol istorijos lapas vėl kitoks staiga atsivers baltų žemėje ir čia visur kitur. M. Lietuva - Karaliaučiaus sritis (Klaipėdos kraštas ne M. Lietuvoje ir yra Lietuvos valstybės integrali dalis) ir Prūsų žemė Potsdamo 1945 metų "didžiųjų" konferencijos aklai ir reikalo neištiriant padalintos slavams kolonizuoti: M. Lietuva - Karaliaučiaus sritis pavesta rytų slavams (rusams) ir prijungta prie tolimosios Leningrado apygardos, o Prūsų žemė ir likusioji M. Lietuvos dalis, pasilaikius ir Suvalkų trikampį, atiduota vakarų slavams (lenkams), jiems visiems galvojant ir svajojant tas žemes 1000 metų valdyti Hitlerio buvusio galvojimu svajojimu. Žemėlapyje nematyti Suomijos Karelos, Gudijos ir Ukrainos, Sov. Rusijos prarytųjų dar po I pas. karo. Nuo Baltosios ligi Juodosios jūrų kelsis Baltijos pajūrio rytinio regiono šešios valstybės: Karela kaip Sumijos rytinė tokio pat didumo dalis, Estija, Latvija su savo visa Latgala, D. ir M. Lietuva, Gudija ir didžiulė turtingoji Ukraina, ėmus byrėti žiauriausiai Sov. Rusijos koloninei imperijai negrįžtamai.

L. V. S. Ramovės centro valdybos pirm. prof. gen. Stasys Dirmantas su žmona prieš 25 metus. Jo 75 metų amžiaus sukakties minėjimas įvyko Čikagoje Jaunimo Centre š.m. sausio 19 d. Minėjimą rengė L. V. S. Ramovė, Lietuvių Profesorių d-ja, Liet. Inžinierių-Architektų s-ga ir Liet. Miškininkų d-ja.

KAZYS BRADŪNAS

ŠVIESUS KELEIVIO SILUETAS

(Iš poemos "Maras")

VIENINTELĖ MERGAITĖ

Užvertus duobę, atsitiesia — — —
Kapely kūdikis nurimęs amžinai,
Suvystytas į atminimų drobę šviesią,
Į motinos šilkinę. Smėlynai
Mažytę širdį jo uždengia,
O čia ruduo per žemę žengia.

Per properšas apniukusių padangių
Miškuos nutiškę šviesos gesta.
Bekraščio kapinyno plotu,
Platybėje laukų miglotų
Lynoja tik mirties lietus.

Tenai kažkur nelaimės riksmas
Toli už girių kaimuose —
Tai paukščio išlekiančio klyksmas
Paklydusio debesyse.
Daugiau čia nieko nebėra,
Tik lyjama kapų tvora.

Bet ne — juodų kalvų gūbriu
Šimtai karstų vėl atlinguoja,
Juos nešasi minia rūsti — —
Žibintai vėjo užpūsti —
Tai krūmai miglose dūluoja.
Daugiau čia nieko nebėra,
Tik lyjama kapų tvora.

Viena vienintėlė gyvoji,
Supylus kapą paskutinį,
Kaip angelas kalnely stovi
Prieš dangų drumzlina, švininį —
Viena vienintėlė mergaitė.

O vakarop, kai ją kelyje
Gyvybės lydi paslaptis,
Kapuose įsmeigtas rūdija
Kastuvas, ir šalia mirtis —
Sena, pailsusi mirtis.

KAREIVIO GRĮŽIMAS

Artyn, artyn vaiduoklės žingsniai
Laukų negyva krūtine.
Per gruodą, per lijundrą trinksi,
Pusnynais atbrenda — — Bet ne!
(O Viešpatie, ar neapgausi?)
Tai žingsniai žengiančio žmogaus.

Bet mirusieji juk negrįžta —
Jų šaltas guolis po žeme.
Kieno gi eisena ramia
Visa apylinkė jau skamba?

Kaip medis vienišas iškyla
Šviesus keleivio siluetas
Augštam piliakalnio krante
Ir žvalgos klonio užkerėtas
Akiračių plačiam rate.

Iš tolimų šalių, po mūšių kruvinųjų,
Kaip žvaigždę sekdamas mintis
Apie gimtinį kraštą, jis pirmuoju
Pro bado užtvaras ir pro mirties
Drąsiu laimėtoju pareina.

Kareivio diržas per krūtinę,
Prie šono duonmaišis odos,
Kepurėj žvaigždė sidabrinė
Ir nusiblaivęs virš galvos
Švelnus atodrėkio dangus.

Be nuovargio, pakelta galva
Žygiuoja jis panemuniais.
Jam daubą, tolumas ir kalvą
Jau tvindo saulė spinduliais.

DU ŽMONĖS

Pabrinko dirvožemy šaknys
Srove siautulingos gyvybės,
Ir papūtė vėjas pietinis
Daigais garbanotos žolės.

Verbom žydi paupio karklai,
Baltaisiais baržynų kamienais
Plaukia sula į viršūnes
Ten mėlsvoje begalybėj
Plevena lapeliai gležni.

O viską užliejusi saulė —
Pakalnė ir šlaitas ir kalva,
Kur spinduliais apipilti
Kalbas du žmonės jauni:

— Žiūrėk į tolį. Lig dangaus
Vis lygumos ir vis derlingos —
Kaip valandos čia būt prasmingos
Galingo dirbančio žmogaus.

— Dirvonai būtų suarti
Kvepėtų šviežias duonos raugas,
Tu būtum milžinu išaugęs
Saulėtoj ainių ateity.

— Kelionės lazdą čia smeigiu
Į juodžemį, į baisią jėgą,
Kuri man gyslomis nubėga
Banga siūbuojančių rugių.

— Kaip juostą čia dienų dienas,
Kaip drobę ausiu į rietimą,
Namų šventam prisikėlimui
Skambės vėl motinos daina.

Tą dieną ten paukščiai giedojo
Kiekvieną šakelę nutūpę,
Ir pievom upeliai tekėjo
Kaip niekada greitai tolyn.

Tą vakarą stirnos atbėgę
Vėl gėrė jų teškančią srovę,
Ir vėl už rasotų paklonių
Be poilsio šaukė griežlė.

Kai užvėjoj temstančio slėnio
Iš kamino dūmai pakilo,
Linksmai suspragsėjo ugnelė
Jauna gyvame židiny.

A. Varnas, iliustracija

DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE, II

O. URBONAS

(Pradžia KARIO Nr. 1)

Tokioms sąlygoms esant, Karolis numatė, kad Lvovą galima užimti didelių jėgų nepanaudojus, tuo labiau, kad Lvovo įtvirtinimai, jei ir buvo paskutiniu laiku šiek tiek atnaujinti, tai vistiek buvo pasenę, dalinai net apgriauti. Įgulos gi ūpas nebuvo ypatingai karingas, o įgulos šaudmenimis aprūpinimas galėjo būti žymiai geresnis.

Rugpiūčio 22 d. Karolis vėl perkėlė savo kariuomenę į Sano kairįjį krantą ir pradėjo žygiuoti Lvovo link. Per 5 dienas Lvovas buvo pasiektas, ir tiesog iš žygio vorų Karolis jį puolė. Vyšnioveckis su savu korpu iš pradžių mėgino švedams pasipriešinti, bet atsitraukė. Lvovo įgulos pasipriešinimas irgi buvo be ypatingo sunkumo palaužtas — ir Lvovas buvo užimtas.

Pažiūrėsime kas darėsi priešingoje pusėje. Kaip žinome, rugpiūčio 19 d. Karolis XII iš savų žvalgų gavo pranešimą, kad Augustas II su visa kariuomene pajudėjo Lietuvos Brastos link. Tikrumoje, Augustas, palikdamas Raudonojoje Rusijoje ir Valuinėje J. Vyšnioveckį su Rzevuskiu, pajudėjo kiek anksčiau, būtent jau rugpiūčio 8 d. Augustas II pats neduoda jokio paaiškinimo dėl šito žygio, bet Patkulis, kuris vadovavo rusų rinktinei, plačiai rašo apie tai (jo laiškas carui Petrui iš rugpiūčio 17 d. ir laiškai Golovinui iš rugpiūčio 17 ir 22 d.). Jis rašo, kad Augusto žygis į Lietuvos Brastą turėjo tikslą mėginti iš to svarbaus strateginio punkto jungtis su rusų kariuomene ir su tam rajone veikiančiu M. Vyšnioveckiu. Be to, reikalui esant iš to rajono buvo lengva pasiekti Didžiąją Lenkiją ir prijungti prie savęs, kad ir nedideles, saksų jėgas, kurios ten stovėjo. Patkulis kartoja, kad visas žygis buvo atliktas su įsitikinimu, kad caras išpildys duotą pažadą, su pagrindine savo kariuomene dar 1704 m. įžengti į Lenkiją (kas vis gi nebuvo padaryta).

Augustas, tik savo žygį pradėjęs, staiga, visiškai keičia savo nusistatymą. Pridengtą Bugo upe pėstiją jis toliau siunčia Lietuvos Brastos link, pats gi, su visa savo kavalerija, nusuka per Liubliną į Varšuvą. Proga Varšuvą užimti buvo patogi, nes ten stovėjo tik silpnos švedų jėgos, Leščinskis gi, su savo kariuomene stovėjo apie 7 mylias į pietus nuo Varšuvos. Varšuvos užėmimas Augustui buvo ypatingai svarbus: tuo būtų sutrukdytos švedų - lenkų derybos, kurios kaip tik Varšuvoje buvo vedamos dėl sąjungos sudarymo ir būtų neutralizuotos naujojo Lenkijos karaliaus išrinkimo pasekmės.

Pasukęs Varšuvos link, Augustas suskirstė savo kavaleriją į 2 voras: kairiajai vorai, kuri buvo sudaryta iš saksų kavalerijos, vadovavo pats Augustas, dešiniajai gi, daugiausia iš lietuvių pulkų, vadovavo generolas Brandtas. Ši vora ties Latovice netikėtai užšoko ant švedų, kurie nieko apie Augusto žygį nežinojo. Jie neturėjo net betarpinės apsaugos ir kautynėms, aišku visiškai nebuvo pasirengę ir dėl to ir nesugebėjo stipriau pasipriešinti. Dalis švedų buvo sunaikinti, dalis išsibėgiojo, o generolas Hornas su likusiais pateko nelaisvėn.

Saksų naujai suformuotą naujokų armiją mes palikom Obros upės linijoje. Šioje linijoje saksai, nieko netrukdomi, prastovėjo iki rugpiūčio pradžios, kada generolas Šulenburgas (kuris pakeitė Šteinau) gavo Augusto įsakymą žygiuoti Varšuvos link (įsakymas Šulenburgui buvo pasiųstas tuojaus, kai tik Augustas priėmė sprendimą žygiuoti Varšuvos link). Rugpiūčio 18 d. su pagrindinėmis savo jėgomis jis pasiekė Pozeną. Švedai, kurių Pozene stovėjo nedidelis dalinys, priešintis nemėgino ir pasitraukė į šiaurę. Šulenburgas Pozeną užėmė ir čia prastovėjo iki rugpiūčio 23 d., kada gavo antrą Augusto įsakymą žygiuoti Varšuvos link. Pradėdamas žygį Šulenburgas paliko Pozene Radomickio lenkų korpą priskyręs jam 2 saksų pėstininkų batalionus ir 2 saksų eskadronus — iš Saksonijoje suformuotų naujokų dalių. Rinktinė išsidėstė Pozeno apylinkėse ir, švedų atsitraukimo padrąsinta, visiškai užmiršo apie bet kokias apsaugos priemones. Švedai netikėtai priartėjo ir rugpiūčio 10 d. ties Stencevo kaimu puolė nieko nesitikinčius lenkus. Visa Radomickio rinktinė buvo sunaikinta ir išblaškyta. Švedai ir vėl užėmė Pozeną. Šulenburgas gi, niekeno netrukdomas, rugsėjo 11 d. pasiekė Vyszogrod, 4 mylios nuo Varšuvos. Rugsėjo pradžioje į tą rajoną atvyko ir Augusto II pėstija, kuri kaip žinoma, iš Sokalo buvo nukreipta Lietuvos Brastos link.

Kariuomenė, kurią tokiu būdu Augustui II pasisekė sutelkti Varšuvoje ir jos artimiausiose apylinkėse susidėjo iš sekančių dalių: Šulenburgas atvedė su savim 6,000 pėstininkų ir 4,000 kavalerijos, — visi saksų daliniai. Su Augustu II tą rajoną pasiekė apie 1,000 saksų pėstininkų ir 7,500 rusų pėstininkų, be to kiek mažiau kaip 3,000 saksų kavalerijos. Iš viso Augusto II reguliari kariuomenė buvo sudaryta iš maždaug 21,000 vyrų. Čia reikalinga dar pridėti generolo Brandto lietuvių korpą ir Apostolo kazokus, kurie bendrai sudarė apie 7,000.

Atsižvelgdamas į artėjančią žiemą, Augustas II išdėstė savo kariuomenę už Bugo ir Narevo žiemai ir manė toje padėtyje sulaukti su Prūsais derybų rezultatų (derybos su Prūsais buvo vedamos ta prasme, kad Prūsai prisidėtų prie karo prieš švedus rusų ir saksų pusėje) Vyriausią būstinę Augustas įrengė Pultuske. Toje padėtyje Augustas II be to, tikėjosi susirišti su rusų pagrindine kariuomene kurios priekinės dalys jau buvo priartėję prie Lietuvos šiaurės rytų kampo. Tuo pačiu metu Augustas II mėgino išnaudoti esamą būklę ir laiką, kad sustiprintų savo padėtį Didžiojoje Lenkijoje. Tam tikslui rugsėjo pradžioje jis pasiuntė gen. Brandto lietuvių korpą, kuriam buvo dar priskirtas ir nedidelis saksų pėstininkų dalinys, į Pozeną kad likviduotų tam rajone stovinčius švedus. Švedus netikėtai užklupti Brandtui nepasisekė.Laiku gavę žinią apie artėjantį Brandtą, jie atsitraukė į patį Pozeną, ten užsidarė ir pasirengė gintis. Brandtas mėgino Pozeną pulti, bet jo jėgos pasirodė per silpnos esą ir jo puolimas buvo atmuštas be didelio sunkumo. Brandtą sustiprinti Augustas pasiuntė Pozeno link Patkulį su 4,000 rusų pėstininkų ir dar įsakė perduoti Brandtui 1,500 pėstininkų ir apgulos artileriją iš Saksonijos. Rugsėjo pabaigoje Patkulis ir saksų apgulos artilerija atvyko pas Brandtą. Spalio 4 d. prasidėjo Pozeno apgulimas.

Kaip žinome, tą pat dieną, kai Karolis XII pradėjo žygį iš Jaroslavo į Lvovą, jis gavo pranešimą, kad Augustas su savo kariuomene pajudėjo Varšuvos link. Karolis operacijos prieš Lvovą nesustabdė, tik įsakė Rehnsioldui užimti poziciją tarp Sokalo ir Zamoscie, kad apsaugotų švedus nuo bet kokių netikėtumų iš tos pusės. Tačiau, Karolis greit įsitikino, kad jo susirūpinimas švedų kariuomenės saugumu iš tos pusės neturi pagrindo ir todėl įsakė Rhensioldui sudaryti švedų kariuomenės avangardą numatytam žygiui į Varšuvą, nes rugsėjo 1 d. susirišęs su Leščinskiu, jis sužinojo, kad Varšuva, jei dar nėra užimta, tai bus už keletos dienų.

Užėmęs Lvovą, Karolis prastovėjo mieste tik keletą dienų. Rugsėjo 14 dieną paskutiniai švedų daliniai apleido Lvovą. Po 9 dienų jis susijungė su Rehnsioldu ir visa švedų kariuomenė pajudėjo Varšuvos link. Švedai žygiavo keleta vorų ir nepaprastai greit. Spalio 6 d. priekinės švedų dalys jau pasiekė Vengrov, apie 6 mylias į rytus nuo Varšuvos. Išsiųsta švedų žvalgyba išaiškino, kad Bugo upės linija į rytus nuo Narevo įtakos priešo buvo jau apleista. Tas leido Karoliui jau sekančią dieną sutraukti visą savo kariuomenę į kampą tarp Bugo ir Vyslos ir tuojaus pradėti paruošiamuosius darbus tiltui per Vyslą statyti.

Toks greitas ir energingas švedų reagavimas į Augusto operaciją prieš Varšuvą Augustui buvo nepaprastai nemalonus. Jis tikėjosi ten prastovėti visą žiemą ir paruošti savo kariuomenės susijungimą su rusų, o gal ir su Prūsų kariuomene ir drauge veikiant pamėginti sumušti Karolio XII pagrindines jėgas. Tačiau aplinkybėms susiklojus, nuo to plano teko atsisakyti. Tiesa, rusų rinktinė, generolo Repnino vadovaujama, jau stovėjo Lietuvoje, bet kol priartės rusų pagrindinės jėgos, galėjo dar daug laiko praeiti, o per tą laiką Karolis galėjo jį visiškai sumušti, nes Augusto, ir taip silpnos jėgos stovėjo išskleistos gan dideliame plote (Brandtas su Patkulio rusų rinktine stovėjo prie Pozeno). Žygiuoti Lietuvos link pasirodė esą pavojinga, nes švedų puolimo kryptis buvo taip nukreipta, kad Augustui žygiuojant Lietuvos link švedai galėjo jį pavyti ir sumušti. Be to, jo kariuomenės dalis, užangažuota ties Pozenu, jam atsitraukus Lietuvos link, tikrai žūtų. Toki samprotavimai privertė Augustą atsisakyti nuo minties žygiuoti Lietuvos link, kur jis galėtų lengviausiai, greičiausiai ir patogiausiai susijungti su rusų kariuomene, kas buvo jo tikslas. Pasitraukęs į vakarus, Augustas žinojo, kad gal gan ilgam laikui, turės atsisakyti nuo minties sujungti savo kariuomenę su rusų ir veikti bendromis jėgomis, bet kitos išeities jis neturėjo. Tačiau aplinkybių verčiamas trauktis savo Saksonijos link, jis visgi norėjo išlošti tiek laiko, kad užbaigtų operaciją prieš Pozeną ir jį užimtų. Tam tikslui jis perkėlė savo kariuomenės dalį į vakarinį Vyslos krantą ir čia užėmė gynimuisi poziciją ir tuo pat metu prancūzų jėzuito Montmejan padedamas mėgino sueiti su Karoliu XII į derybas.

Karolis XII labai šaltai sutiko Augusto tarpininką, nes nebuvo linkęs nė kiek nenusileisti Augusto atžvilgiu. Tik dėl formos sutikęs Montmejaną priimti ir jį išklausyti,jis skubino tilto statybą visomis priemonėmis. Tiesa, Augusto palikti užpakaliniai daliniai tą statybą kiek galėdami trukdė, kas davė Augustui 3-4 dienas lai-

XVII amž. pabaigos gusaro šarvai (Lenkų karo muzėjus, Varšuvoje).

ko atsipalaiduoti nuo švedų. Spalio 23 d. tilto statyba buvo užbaigta ir švedų kariuomenė pradėjo keltis per Vyslą ir tuojaus organizavo Augusto kariuomenės persekiojimą.

Augustas II su savo kavalerijos dalimi traukėsi Krokuvos link, Šulenburgas su likusia kariuomene — tiesiog Saksonijos sienos link. Ties Pozenu esančios saksų jėgos gavo įsakymą Pozeno apgulą nutraukti ir atsitraukti už Obros upės pelkių. Augustas su kavalerija pasitraukė be nuostolių, jį pavyti švedai nepajėgė, bet Šulenburgo rinktinė, kuri žygiavo 2 vorom (pietinė iš saksų dalinių ir šiaurinė — rusų, 4 pėstininkų pulkai, kurie Pozeno apgulime nedalyvavo) susidūrimo su švedais neišvengė. Tiesa, ir viena, ir kita vora, galų gale pasitraukė, atitrūkę nuo puolančių švedų, bet jos abi neteko visos savo artilerijos ir gurguolės.

Persekiodamas Augustą Karolis XII spalio 29 d. peržengė Saksonijos sieną ir atsidūrė tik 4 mylių atstume nuo Oderio. Čia jis gavo pranešimą, kad Augustas jau suskubo su savo kariuomene persikelti per Oderį. Tolesnį Augusto persekiojimą Karolis nutraukė, sugrįžo į Lenkiją ir savo kariuomenę išdėstė žiemai nuo Brandenburgo ir Saksonijos sienų vakaruose iki linijos Tornas — Piotrekov rytuose.

Taip užsibaigė 1704 metų karo veiksmai Lenkijos karo teatre. Kokie gi yra šių veiksmų rezultatai ir kaip juos galima vertinti?

Lvovo operacija skambi savo pavadinimu, ir švedams naudinga ekonominiu atžvilgiu, nes leido papildyti iš karo nepaliesto krašto, sandėlius, kariniu atžvilgiu — buvo smūgis į tuštumą. Tiesa, veiksmų metu švedai apmušė J. Vyšnioveckio rinktinę, tačiau jo rinktinė visoje karo eigoje vaidino gan menką vaidmenį. Net visiškai ją sunaikinus, nebūtų pasiekta jokių apčiuopiamų rezultatų, nes Augustas ir be jos pajėgė toliau karą vesti. Pagrindinis tikslas — sumušti Augusto pagrindines jėgos — nepasisekė, nes Augustas nutaikyto smūgio išvengė. Šiuo atveju Augustui su kavalerija pasisekė be nuostolių atsitraukti į Saksoniją, bet Šulenburgo jėgos gerokai nukentėjo nustodamos visos savo artilerijos ir gurguolės. Ypatingai nukentėjo rusų daliniai, ir jie sumažėjo iki 1,800 vyrų. Jei kariniai tikslai ir nebuvo imponuojanti, tai Karolio pasiekti politiniai tikslai buvo didesni. Šios operacijos sunaikino Augusto II toli siekiančius politinius tikslus ir ilgam laikui atidėjo Augusto II kariuomenės su rusų pagrindine kariuomene susijungimą, kas buvo ne be reikšmės visai tolesnei karo eigai.

1704 METŲ KARO VEIKSMAI LIETUVOJE

Žiemos ir pavasario operacijos

Švedų 1704 m. veiksmų pobūdį ir jų tikslus Lietuvoje pavaizduoja Karolio XII įsakymas, datuotas 1703 m. gruodžio 18 d.. Prie įsakymo yra pridėtas dar ir Karolio XII asmeniškai rašytas priedas, kuris nurodo, kad "kol žiemos šalčiai tęsiasi turi būti pravestas kontribucijų surinkimas Lietuvoje, kuri visą laiką buvo mums priešinga ir, lietuviai turi būti išvaryti iš

savų pastogių ir turi būti dedamos visos pastangos išrinkti iš Lietuvos gyventojų pinigus skirtus kariuomenei išlaikyti. Pavasariui artėjant visas jėgas ir vėl atitraukti į Kuršą".

Tie Karolio žodžiai pilnai atskleidžia švedų taktiką, kurią jie praėjusiais metais gan sėkmingai buvo pritaikę Mažojoje Lenkijoje ir Raudonojoje Rusijoje būtent ekonominiu spaudimu palaužti švedams priešingai nusistačiusius žmones ir versti juos daugiau sukalbamais, vienkart sugriauti Lietuvos kariuomenės tolesniam veikimui ekonominį pagrindą. Tokia tvarka veikiant, švedų operacijos turėjo apimti visą eilę Lietuvos puolimų tikslu pravesti maisto ir pašaro rekvizicijas "išrinkti iš Lietuvos gyventojų pinigus skirtus Lietuvos kariuomenei išlaikyti". Kaip toliau pamatysim per žiemą ir pavasarį visa eilė tokių puolimų buvo įvykdyta.

Bet priešingoji pusė irgi nemiegojo. Nors Lietuvos veikėjams ir sunku buvo atlaikyti tvarkingų ir drausmingų, kad ir nedidelių, švedų dalinių puolimus, tai vis gi, išlikę švedų archyvuose tuometiniai pranešimai iš karo lauko rodo didelį Lietuvos kariuomenės veiklumą. Švedų archyvuose galima rasti visą glėbį pranešimų, tuo laikotarpiu gautų švedų vyriausioje būstinėje (Loevenhaupto štabe), kurie kalba apie vieną ir tą patį: tokioje tai vietoje lietuviai įsiveržė sunaikino apiplėšė. . . . ir vėl pasitraukė. Įdomesnis tų pranešimų yra plk. Volfgango von Lorenzo pranešimas. Jis žvalgydamas iš Rygos Kuoknesės kryptimi, praneša, kad stambesnės lietuvių jėgos įsiveržė į Kuršo pietų-rytų kampą ir pasiekė Ilukštą. Čia jie sunaikino švedų įrengtus sandėlius, apiplėšė stambesnius rajono ūkininkus ir grįždami Lietuvon, nusivarė didelę galvijų bandą. Kitas to pat meto pranešimas kalba apie tai, kad Biržų rajone pastebėtas gan didelis lietuvių jėgų susibūrimas ir kad į tą rajoną laukiamas M. Vyšnioveckio kariuomenės atvykimas. Paskutinio pranešimo patvirtinimą švedai gavo vasario 1 d. kai stipresnė partija įsiveržė į Kuršą, pasiekė Bauskę, išvaikė ten stovėjusią švedų kariuomenės rinktinę, dalinai apiplėšė miestelį ir tik atskubėjus iš artimiausių tvirtovėlių į Bauskę švedų rinktinėms lietuvių partiją pasisekė atstumti atgal už sienos. Labiausiai aliarmuojančios žinios plaukė iš Livonijos, kur buvo pastebėta didesnių rusų jėgų judėjimas. Švedai, tiesa, turėjo žinių apie rusų kariuomenės pasirengimus pulti Narvą ir Tartu ir dėl to didesnių rusų kariuomenės veiksmų į pietus nuo Dauguvos nelaukė, bet mums yra žinoma, kad kaip tik kovo mėnesio bėgyje caras Petras svarstė Pskovo armijos operacijos galimybę Kuršo - Lietuvos link.

Karo veiksmus, nustatyto plano prasme, švedai pradėjo vasario pirmomis dienomis, ir pirma jų operacja buvo kaip ir atsakymas lietuviams už jų aktyvumą. Vasario 8 d. keletas Oginskio kariuomenės partijų įžengė į Žemaitijos šiaurės - vakarų kampą ir užėmė Kretingą. Švedai sutraukė į Priekulę iš artimiausių apylinkių visas ten esančias jėgas (apie 200 raitelių ir apie 400 pėstininkų) ir plk von Mantzer vadovybėje pasiuntė Kretingos link. Po neilgų kautynių švedai Kretingą užėmė ir vėl sugrįžo atgal į Priekulę. Ten prie švedų rinktinės buvo prijungti 2 Sapiegos kariuomenės eskadronai (deja, nėra žinių iš kur jie buvo paimti. Sapiega su savo kariuomene, kaip žinome, atvyko Lietuvon vėliau. Reikalinga manyti, kad tie eskadronai Sapiegos buvo palikti Kurše ir nežygiavo kartu su juo į Lenkiją). Priekulėje švedai prastovėjo iki vasario 18 d., kada gavo Loevenhaupto įsakymą žygiuoti išilgai Lietuvos sienos Joniškio link, visur pravedant rekvizicijas ir siunčiant visą turtą į Liepoją.

Tą pat dieną (vasario 18 d.) von Mentzer išžygiavo iš Priekulės ir pasiekė kaimą Dzidikius, 3 mylios į rytus nuo Skuodo. Įžengiant į miestelį švedai susidūrė su lietuviais, kurie irgi įžengė į miestelį, tik iš priešingos pusės (šiandien skaitant tokį epizodą keista darosi, savaime prašosi klausimas: kur gi buvo vienų ir kitų žvalgyba). Aišku, tokiame atsitikime geriau apmokinta ir drausminga kariuomenė turi visas pirmenybes, ir, kaip ir reikėjo laukti, lietuviai be ypatingo sunkumo švedų buvo sumušti ir priversti miestelį palikti. Užėmę miestelį švedai ten prastovėjo iki vasario 24 d. Per tą laiką gerokai apiplėšė visą apylinkę, nes jų pačių pranešimu, iš Dzidikių jie pasiuntė į Liepojų didelę gurguolinių vežimų vorą. Kokiomis priemonėmis tos rekvizicijos buvo vykdomos nusako kitas von Mentzerio raštas, kuriame jis rašo, kad gretimas kaimas (deja, jo vardas nėra paminėtas), atsisakęs pristatyti uždėtą duoklę, visas buvo švedų sudegintas. Iš Dzidikių švedai nužygiavo Tirkšlių link, kur pagal jų esamas žinas, susirinko apie 14 eskadronų lietuvių (arti 2,000 raitelių).

Švedų žinios, kad Tirkšliuose stovi didesnės lietuvių jėgos, pasitvirtino. Joms vadovavo pats Vasinskis. Vasario 27 d. jos susidūrė su žygiuojanciais švedais. Vasinskiui pasisekė išblaškyti švedų žygio apsaugą, bet jo susidūrimas su švedų pagrindinėmis jėgomis pasibaigė taip, kaip ir kiekvienas iki tol įvykęs susitikimas. Vasinskis buvo priverstas Tirkšlius palikti.

Vasinskio susidūrimas su švedais yra labai įdomus ta prasme, kad tų kautynių ir vėl sekan-

čių jo kautynių su švedais metu yra matyti jo pastangos kautynių lauke manevruoti, kas iki tol nebuvo daroma. Iš Mentzerio kautynių aprašymo matyti, kad Vasinskis, išdėstęs savo jėgų dalį švedų puolimo kryptyje, su likusiomis jėgomis apėjo Mentzerio kairįjį sparną ir mėgino pulti jį iš ten. Mentzeris tvirtina, kad manevras jam buvo pavojingas, ir tik nepakankamas lietuvių greitums manevrą vykdant leido jam paisųsti ton vietan grenadierius, kuriems ir pasisekė lietuvių puolimą atremti. Tolesnis švedų žygis kurį laiką nebuvo trukdomas. Lietuviai laikėse tam tikrame atstume ir apšaudė švedus iš balnų (nenusėdant nuo arklio). Bet apie pusės mylios atstume nuo Tirkšlių kautynės ir vėl suliepsnojo. Ten kelias ėjo skardžiu per nedidelį upelį, kurio tiltas buvo sugriautas. Vasinskis dalį savo žmonių nupėstino ir užėmė keletą triobų betarpiai prie kelio, kitus gi, raitus sustatė iš abiejų kelio pusių. Vasinskio manevre jau aiškiai matome ugnies ir smūgio derinį, matome, kad Vasinskis šį tą pramoko. Ne jo, žinoma, kaltė, kad visas kautynes, visus savo manevrus jis turėjo vykdyti su gan nedrausminga ir palaida kariuomene, kur ir geriausi jo sumanymai nueidavo niekais.

Priartėję švedai paleido ugnį, ir jos pakako, kad nusodinti nuo arklių Vasinskio žmonės paliko užimtas trobas, susėdo ant arklių ir pasitraukė. Jiems pasitraukus Vasinskis su likusiais žmonėmis irgi buvo priverstas trauktis.

3 mylias į šiaurę nuo Telšių, Ventos upės dešiniajame krante ties Viekšnių miesteliu, Vasinskis dar kartą užėmė poziciją, kad sutrukdytų švedams persikėlimą per upę. Ir vėl dalį žmonių Vasinskis nupėstina ir užima Viekšnių miestelį o gatvėse pastatydina barikadas. Kitus savo žmones Vasinskis palieka raitus ir sutalpina juos abiejuose miestelio šonuose, įsakydamas būti pasirengus pulti švedus.

Kaip ir visuose susidūrimuose su lietuviais, priartėję švedai, nieko nelaukdami, puolė. Švedų grenadieriai puolė patį miestelį, o kavalerija, apsupusi miestelį iš pietų ir lengvai atstūmus ten pastatytus lietuvių raitininkus, puolė lietuvius miestelyje iš užpakalio. Lietuviams šis puolimas buvo visai netikėtas, jie sumišo ir pasileido bėgti. Švedai persekiojo bėgančius lietuvius ištisus 5 km. V isos Vasinskio pastangos juos sustabdyti buvo bergždžios. Nieko netrukdomi švedai tęsė savo žygį toliau. Atoskaitiniame raporte Loevenhauptui Mentzeris nurodo, kad kautynėse ties Tirkšliais jis turėjo 7 sužeistus, o kautynėse ties Viekšniais — 5 sužeistus. Lietuvių nuostolių jis nurodo iki 100 užmuštų. Kad lietuvių nuostoliai buvo didesni už švedų, yra normalus dalykas, nes menkiau apmokyta kariuomenė visuomet turi ir turės didesnius nuostolius, bet, kad nuostolių skirtumas buvo toks nepaprastai didelis, priklausė nuo to, kad švedai turėjo progą persekioti bėgančius, kada, paprastai, pastarieji jau nebegalvoja apie jokį pasipriešinimą, bet tik apie savo gyvybės gelbėjimą. Tas nuostolių skirtumas rodo dar ir tą, kad, nežiūrint 3 metų karo, kariuomenės apmokyme ir jos sudrausminime Lietuva padarė labai mažą žingsnį pirmyn.

Kol pulkininkas Mentzeris stovėjo Viekšniuose, kita švedų rinktinė, vadovaujama von Bruechnerio, pasiekė Žagarę. Vasinskis, po nelaimingo su švedais Viekšniuose susidūrimo, pasitraukė į Šiaulius. Abi švedų rinktinės turėjo keletą dienų, tai galėjo ramiai ir nieko netrukdomos rekvizuoti iš vietos gyventojų joms reikalingą maistą ir pašarą. Rekvizicijos buvo pravestos su "tokiu pasisekimu", kad "ištekliais" jos galėjo pasidalinti ir su Bausko įgula. Kovo 5 d. abi rinktinės gavo įsakymą žygiuoti Joniškio link, kur turėjo susitelkti visos švedų jėgos, numatytos tolimesniems veiksmams Lietuvoje. Vasinskis, išsiųstų partijų pagalba, mėgino švedų rinktinių žygį trukdyti, bet prie tikrų kautynių priėjo tik ties kaimu Jakiškiai (1 mylios atstume nuo Joniškio), kur didesnė lietuvių partija pastojo švedams kelią, bet po trumpų kautynių, nustoję apie 40 užmuštų vyrų, (pagal švedų davinius) turėjo pasitraukti ir paliuosuoti kelią.

Tokiu būdu Joniškyje susirinko visos švedų jėgos, kuriomis jie galėjo disponuoti operacijoms Lietuvoje (apie 2,000 pėstininkų, 1,900 kavalerijos ir 22 artilerijos pabūklai). Švedų jėgos priešaky stojo pats Loevenhauptas. Kovo 12 d. švedai iš Joniškio pajudėjo Šiaulių link, kur, pagal jų turimas žinias, buvo susitelkę apie 22 ar 23 lietuvių eskadronai Vasinskio vadovybėje. Kovo 16 d. švedai užėmė Šiaulius, kur lietuvių jau neberado, nes Vasinskis, nenorėdamas ar negalėdamas stoti į kovą su švedais, pasitraukė. Šiauliuose švedai prastovėjo iki kovo 23 d., kada pajudėjo dalinai Kelmės, dalinai Linkuvos kryptimi. Kaip ir visur, taip ir stovėdami Šiauliuose, švedai vykdė visoje apylinkėje rekvizicijas.

Švedų veiksmai iki to laiko visiškai atitiko Karolio XII įsakymui iš 1703 m. gruodžio 18 dienos: įvairiom priespaudom palaužti Žemaitijos ir Lietuvos bajorų ir šlėktos pasipriešinimą ir priversti juos pripažinti švedų viešpatavimą. Bet Loevenhauptas savo raporte Karoliui XII nurodo dar ir tai, kad jam žymiai lengviau apsaugoti Kuršių žemę ofenzyviniais veiksmais, ir taip

veikdamas jis numato paruošti sau kelią būsimam Biržų tvirtovės puolimui. Šita maža tvirtovėlė per visus tuos metus neduodavo švedams ramybės, o čia dar prisidėjo Mintaujos komendanto pranešimas (iš kovo 7 d.), kad didesnės rusų jėgos pastebėtos pakeliui į Lietuvą.

Faktą, kad iki šiol Biržų atžvilgiu nieko ypatingo nebuvo padaryta Loevenhauptas aiškina savo raporte Karoliui XII (1704 m. balandžio 12 d.) tuo, kad Biržų apylinkės įgulos yra visiškai ištuštintos, kad visas ten buvęs maistas ir pašaras yra, arba suvežtas į tvirtovę, arba sunaikintas, kad žiemos metu keliai Lietuvoje yra nepaprastai blogi, o pavasarį pasidarys visiškai neišvažiuojami. Taigi švedai, jei juos reikalinga būtų laikyti prie Biržų, turėtų didžiausius sunkumus išsimaitinti, nes pristatyti jiems maistą iš tolimesnių vietų nebūtų įmanoma.

Visas tas laikotarpis praėjo be didesnio lietuvių ir švedų susirėmimo, tačiau smulkūs susirėmimai buvo neišvengiami. Stovėdami Šiauliuose, paskui Kelmėje ir Linkuvoje, švedai priversti buvo, nedidelių rinktinėlių pagalba, rinkti sau maistą ir pašarą. Kad tokios ekspedicijos nevisuomet laimingai baigdavosi, rodo trumpa žinutė rašte Loevenhauptui iš Kelmės, kad 30 švedų maistui surinkti rinktinėlė buvo iš pasalų lietuvių užpulta ir visi 30 švedų žuvo. Nėra abejonės, kad tokių susidūrimų buvo ir daugiau, nors raštiškų dokumentų apie tai ir neužsiliko. Reikalinga manyti, kad Vasinskis, savo partijomis supdamas švedus, perėjo prie grynai partizaninių veiksmų, gaudydamas ir naikindamas kiekvieną švedą, dėl vienos ar kitos priežasties atsitolinusį nuo savo dalinio.

Kaip žinome, balandžio pradžioje švedai Lietuvoje stovėjo išsidėstę į dvi grupes: Kelmės srityje ir kita Linkuvos — Žeimių srityje. Kadangi šios sritys jau buvo gerokai švedų aptuštintos, tai Loevenhauptas įsakė visiems pasiruošti persikelti į Kėdainių apylinkes, kurios iki tol švedų nebuvo paliestos ir kur švedai tikėjosi rasti užtektinai maisto ir pašaro. Tačiau, staigiai įvyko visiškas to plano pakeitimas. To priežastis buvo Stackelbergo iš Kelmės Loevenhauptui pranešimas balandžio 19 d., kad jis gavo tikrą žinią, jog Biržų rusų įgulai įsakyta grįžti namo, kad visa eilė Lietuvos bajorų ir šlėktos, nepatenkinta Oginskiu, perėjo švedų pusėn ir prašosi siunčiama į Sapiegos kariuomenę ir kad 2 lietuvių "eskadronai", tiesioginiai priklausę Vasinskiui, perėjo švedų pusėn. Kad pas Oginskį tuo metu ne viskas buvo tvarkoje, matyti ir iš Karolio XII laiško Loevenhauptui, kuriam pridėtas ir Sapiegos bendros padėties įvertinimas. Sapiega savo rašte griežtai tvirtina, kad Lietuvos bajorų ir šlėktos nepasitenkinimas Oginskiu yra pasiekęs augščiausią laipsnį, kad jie įsitikino švedų galybe ir jų galutine pergale, kad jie beviltiškai žiūri į tolesnį priešinimasi ir kad jie ieško galimybės pereiti jo, t. y., Sapiegos, pusėn ir žada jam ištikimybę. (Gandai apie rusų įgulos pasitraukimą į Rusiją turėjo šiokį tokį pagrindą. Užsiliko von Arnstedto (saksų pasiuntinio prie rusų caro) raportas iš kovo 16 d., kuriame jis praneša, kad rusų vyriausioje būstinėje vėl (matomai, jau ne pirmą kartą) gautas Biržų rusų įgulos viršininko raportas, kad visa įgula žus, jei artimiausiu laiku nesusilauks pagalbos, todėl prašo leidimo sugrįžti į Rusiją).

Loevenhauptas, kuris su savo rinktinės dalimi jau buvo pasiekęs Kelmę, tuoj davė visiems įsakymą žygiuoti į Pasvalį, kur turėjo susirinkti visos švedų jėgos. Balandžio 30 d. jis vėl gavo Stackelbergo pranešimą iš Pasvalio, kad lietuvių rotmistras jam pasidavė pranešdamas, kad ir visas jo eskadronas nakties metu pereis švedų pusėn (ar tas įvyko ar ne — archyve pėdsakų neliko).

Gegužės 7 d. Loevenhauptas susijungė Pasvaly su Stackelbergu ir tuojau pradėjo žygiuoti Biržų link. Tikėdamas žinioms apie Lietuvos kariuomenės ir Biržų rusų įgulos visišką demoralizaciją, jis, dar Biržų nepasiekęs, sustatė savo kariuomenę kautynių rikiuotėn, norėdamas tiesiog iš žygio tvarkos Biržus pulti ir užimti. Bet jam teko apsivilti. Biržai sutiko jį artilerijos ir muškietų ugnimi, ir tai tokia smarkia ugnimi, kad švedai nuo tvirtovės, pilna žodžio prasme, atšoko. Loevenhauptui teko įsitikinti, kad turimos žinios apie priešo demoralizaciją yra aiškiai perdėtos, ir kad Biržus paimti bus nelengvas dalykas.

Biržų klausimą išspręsti Loevenhauptas galėjo dvejopai: atviru puolimu, arba apgulimu. Apsvarstęs ir vieną ir kitą galimybę, jis įsitikino, kad nei viena iš jų netinka. Atvirai, jėga Biržus pulti jis buvo per silpnas, apgulti, gi, Biržus be sunkiosios artilerijos ir turimomis jėgomis jis negalėjo, nes jėgos buvo neskaitlingos, kad apgultų Biržus iš visų pusių. Apsvarstęs reikalą ir pasitaręs su savo artimiausiais padėjėjais, Loevenhauptas įsakė Stackelbergui išdėstyti kariuomenę Vabalninko rajone taip, kad visiškai atkirstų Biržus nuo rytų ir pietų Lietuvos. Pats, gi, nuskubėjo Mintaujon, kad sutrauktų daugiau švedų jėgų ir per vasarą užbaigtų operacijas Lietuvoje.

(Bus daugiau)

PRISIMINIMAI IŠ NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS KARIUOMENĖS LAIKŲ

KAZYS LEKNICKAS

Jau iš mažens buvau kariškai nusiteikęs. Visi žaidimai su draugais būdavo karinio pobūdžio, bet kartu ir keisti. Kai žaisdavome, niekada nevaizduodavome Lietuvos kariuomenės, bet vaizduodavome rusų, vokiečių ir prancūzų. Iš kur tas atsirado? Manau, kad iš senių pasakojimų.

Atėjo eilė ir man atlikti karinę prievolę. Ėjau su noru, nes labai patiko uniforma ir kariniai veiksmai. Mat, teko matyti 1920 ar 1921 metais, kai Biržuose, Atstravo dv. stovėjęs vienas batalionas, ateidavo į bažnyčią ir su dainomis grįždavo.

Kada pamačiau savo akimis lietuvišką kariuomenę, tai iš "prancūzo" pasidariau Lietuvos kariu.

1925 m. lapkričio mėn. vykau į komisiją ir buvau priimtas, o gruodžio 3 d. jau vykau į komendantūrą, kur mane paskyrė į 7 p. Ž.K.B. pulką, stovėjusį Klaipėdoje.

Tokiu paskyrimu buvau nepatenkintas dėl dviejų priežasčių: viena, kad paskyrė ne į kavaleriją, o antra, kam siunčia taip toli — net į Klaipėdą. Paskyrimas į Klaipėdą man buvo tas pats, kaip caro laikais į Vladivostoką, taip tada man atrodė toli. Gruodžio mėn. 5 d. 8 val. ryto pasiekėme Klaipėdą. Palydovai įsakė išeiti iš vagonų ir aikštėje sustatė mus po keturis. Vaizdas buvo gražus, stotis didelė, daug uniformuotų karių, stovi pulko puikus orkestras.

Po trumpo susitvarkymo pasigirdo komanda "ramiai", apie kurią jau buvo paaiškinę palydovai. Pasisukome ir po komandos "žengte", orkestras užgrojo maršą. Mane net nuo žemės pakėlė, kol priėjome kareivines. Rajone sustatė po du ir, po komandos "ramiai", pasirodė pulko vadas Genys, kaip mums buvo pranešta. Atėjo augštas, gražus, gražios išvaizdos pulkininkas. Mane net šiurpulys nukratė. Pamaniau sau, prapuolei, berneli. Po pasisveikinimo ir pulkininko žodžio, ko mes čia atvykome, prasidėjo skirstymas. Aš patekau į pirmą kuopą, a. a. kapitono Kukučio žinioje. Visus nuvedė į patalpas ir tą pačią dieną aprengė kariškai.

Antrą dieną išvedė užsiėmimams, nuo čia jau prasidėjo tikras vargas ... Pradėjo mokyti stovėti, vaikščioti, lyg mažus vaikus.

Po valandos darbo, dešimties minučių pertrauka. Per tą trumpą laiką sugrįždavau į savo žaliąjį kaimą ir galvodavau, kai buvau namuose, mokėjau vaikščioti, buvau ne iš paskutiniųjų, mokėjau ir kepurę pakreipti į dešinę. Pamanydavau sau, čia tai jau žmogaus niekinimas.

Po dviejų trijų savaičių pajutau, jog esu kitoks ir pagalvojau, kad be reikalo pykau ant savo vadų. Po mėnesio buvau paskirtas į mokomą kuopą, kurioje išbuvau daugiau kai septynis mėnesius. Ten buvo jau kitaip, vietoj vienos "porcijos" gaudavome dvi. Manau, skaitytojai supras, apie kokias "porcijas" kalbu.

Mokomoj kuopoj baigė nušlifuoti mūsų nelygumus ir po to — egzaminai, kuriuos išlaikiau ir baigiau grandiniu. Turiu pasakyti, kad tuo laiku mokomoj kuopoj mokymo metodas buvo senas, rusiškas, kadras elgdavosi žiaurokai, vėliau paaiškėjo, kad būta sauvaliavimo.

Būnant mokomoj kuopoj, kuopos vadas buvo kpt. Baltrūnas, vėliau išvežtas rusų. Iš mokomos kuopos mane paskyrė į 9 kuopą. Kuopos vadas kpt. Reichertas ir virš. Kazbaras, abu liko Lietuvoj.

Būtinoj tarnyboj tebetarnaudamas, buvau pakeltas į vyr. pusk. laipsnį. Būtiną tarnybą baigiau neblogiausiai, nepažeminęs lietuvio kario vardo.

Prieš pasiliuosuojant, buvau viršilos kalbinamas pasilikti liktiniu. Tačiau mano atsakymas buvo: ne, nors viršila kalbino iki paskutinės dienos.

Atėjo atiskaitymo diena. Atsiskaičiau, apsirengiau savo pilka sermėga ir, žinoma, pasijutau nejaukiai. Po trumpo laiko mane pašaukė kuopos vadas ir paklausė, ar nepakeičiau nuomonės apie pasilikimą. Atsakiau, kad ne. Tačiau vadas buvo kantrus ir šypsodamasis paaiškino sąlygas. Na, ir sutikau. Žinoma, buvo liūdnoka, draugai pavadino mane neprotingu, bet šaukštai buvo jau po pietų. Vėliau man tarnyba patiko ir ištarnavau 20 metų iki pat Antro Pasaulinio karo.

Ką man davė gero ir ką aš išmokau tarnaudamas Lietuvos kariuomenėje? Davė man la-

SUMANUS BERNIUKAS

Jonas Miškinis

Marcinkonių gatve žygiuoja dainuodamas Lietuvos savanorių karių būrys. Grįžta iš kovos lauko. Žmonės išgirdę dainuojančius bėga iš pirkių pasižiūrėti žygiuojančių karių. Koks nepaprastas džiaugsmas! Lietuvos kariuomenė! Tai mūsų broliai, sūnūs, su pasišventimu vyksta Tėvynės ginti. Per vargą, džiaugsmą, įtemptą darbą, pasiryžimą jie neša Lietuvai laisvę. Tai buvo 1919 metų vasaros tylus vakaras.

Po vakarinio patikrinimo, prie štabo laikinos būstinės, kariai ilsėdamiesi dainavo:

"Tarp melsvų ežero bangų
Laivelis supas be irklų,
Ir tu sėdėjai prie manęs
Ir skynei vandens lelijas" . . .

Susirinkęs jaunimo gausus būrys smalsiai klausėsi dainuojančių karių.

Besileidžianti saulė susikryžiavo žeme ilgais šešėliais. Išsitiesė tie šešėliai, tarytum gyvybės maldaujančios rankos, o saulė tarsi džiaugdamosi smigo į netoli juoduojančio miško glėbį poilsio. Iš vakarų pusės slinko tamsūs debesys. Žaibas blykčiojo. Pradeda lyti. Kariai ir jaunimas nenoriai skirstosi. Lauke smarkiai šėlsta vėjas, nešdamas lietingus debesis. Vėjo švilpesys ir griaustinio dundesys sudarė vieną bendrą ūžesio harmoniją. Bažnytkaimis lyg būtų išmiręs. Niekur nematyti šviesos žiburio. Visi miega, ilsisi.

Vienos pirkios kambaryje, šalia motinos lovos, miega Stasiukas. Jo burna pusiau atvira.

Staiga storas ir griežtas balsas Stasiuką pažadina iš gilaus miego.

— Kas tai būtų? — galvoja jis. — Gal čia kas vaidenasi? — Akimirksnyje atsisėdo. Patrynė akis ir klausosi ausis įtempęs.

— Kur jie? — vėl pasigirdo lenkiškas balsas.

— Tuojau eisime. Nuvesiu — pasigirdo kitas lenkiškas balsas.

Stasiukas šoko iš lovos ir pagriebęs švarkelį apsivilko. — Taip aš ir maniau, kad tai priešai. Bet kas jiems pasisiūlė patarnauti? Kur savanoriai? Ar tik ne tas Bankauskis lenkomanas. Išgama. Nagi pažiūrėsim, ar jiems pasiseks?

Stasiuko galvoje šmėkšterėjo greita mintis. Bėgsiu ir pranešiu lietuviams kariams.

Tyliai užsisegė švarkiuką, užsidėjo kepurę, nenorėdamas pabudinti miegančios motinos, ir išbėgo pro duris į sodą. Atsargiai peršoko tvorą ir pasileido bėgti gatve. Jis gerai žinojo savanorių būstinę. Nors ir lijo smarkus lietus ir buvo tamsi naktis, tačiau greit atrado. Pribėgęs prie būstinės suriko:

— Mieli kareivėliai, priešas! Greičiau!

Sargybinis nenorėjo tikėti tokio vaiko perspėjimu.

— Tikrai priešas! Lenkai jus rengiasi pulti! Mačiau juos! — Ir pradėjo jam smulkiau pasakoti.

Sargybinis, pagaliau, patikėjo ir tuojau davė pavojaus ženklą.

Nepraėjo 5 minutės, kuopa buvo pasiruošusi sutikti priešą.

Tuo tarpu, Stasiukas, atlikęs didelį žygį, patenkintas parbėgo slaptais takais namo ir atsigulė.

Kitą dieną lietuviai kariai, atmušę priešą, jieškojo to narsaus berniuko, bet niekur jo nerado. Jis, mat, nenorėjo pasisakyti, kad mama nesužinotų.

---

bai daug. Visų pirma, išmokau vartoti ginklą, pažinau karo mokslą, kaip reikia ginti Tėvynę nuo priešų. Antra, padarė mane drausmingu piliečiu, sutvirtino mane fiziškai ir dvasiškai, išmokė daug dalykų, kurių nebūčiau išmokęs, netarnavęs kariuomenėje.

Aš, asmeniškai, esu labai patenkintas buvusiais mano viršininkais, kurie mane auklėjo. Žinoma, buvo ir klaidų; apie jas nekalbėsiu, paliksiu sau.

Tik viena, gerai prisimenu, karininkams reikėjo su liktiniais puskarininkiais nuoširdesnio bendradarbiavimo, o to nebuvo.

Man labai patiko generolo Raštikio kariuomenės reforma. Davė daugiau teisių liktiniams, o kas svarbiausia, tai reikalavimas 4 kl. gimnazijos kurso. Be to nebūtų galima tarnauti, tas buvo naudinga kariuomenei ir pačiam likt. puskarininkiui. Neužteko paduoti komandą stovinčiai grupei, bet reikėjo turėti didesnį akiratį, net už kareivinių ribų, ir tas buvo pasiekta.

Dabar beliko vienas mano troškimas: grįžti į tėvynę. Dar norėčiau matyti Lietuvos kariuomenę, tų gražių, uniformuotų vyrų eiles. Bet Dievas žino, o apie tarnavimą jau nėra ir kalbos tokiame amžiuje. Liks tik prisiminimai. . .

PAREIGA IR PASIAUKOJIMAS

KALPAS UOGINIUS

"Ne kariuomenės skaičius ir ne ginklo pranašumas, bet kovotojų dvasia kare pergalę lemia."

J. G. Fichte

Šiemet Vasario 16 d. minėsime 45-ją atkurtos Lietuvos valstybės nepriklausomybės sukaktį. Minėdami tą sukaktį, visi kaip vienas turėtume mintimis nukilti į mūsų mylimąją gimtąją šalį, į sostinę Vilnių, kur atmintinais 1918 m. Gedimino Pilies bokšte, po 123-jų vergijos metų, kūrėjų-savanorių drąsiai iškelta, iškilmingai suplėvesavo mūsų trispalvė vėliava.

Deja, nepriklausomybės paskelbimo neužteko. Paskelbtuoju nutarimu tebuvo tik deklaruota lietuvių tautos valia. Daug ir sunkių kliūčių dar reikėjo nugalėti, kad toji deklaracija, tas lietuvių tautos atstovybės tartas žodis, taptų realybe. Lietuviai jautė, matė ir žinojo priešų kėslus ir siekius todėl atkakliai, nors sunkiai pradžioje, diplomatinėmis priemonėmis grūmėsi su vokiečiais, kurie tada tepripažino tik jėgos politiką (Machtpolitik). Jie lenkų įvairiai veikiami, buvo palankūs jiems, o Lietuvai piršo jungtis prie Vokietijos. Kas bebuvo likę daryti lietuviams, kai pasiskelbusioje nepriklausomoje valstybėje nebuvo nei kariuomenės, nei ginklų, nei pinigų, o priešai, kaip alkani vilkai, plėšė ir terorizavo jos gyventojus?

Vyriausybė kreipėsi į šalies patriotus kviesdama savanorius eiti ginti tėvynės. Tarsi to tik ir telaukta. Iš visų Lietuvos kampų pasruvo savanoriai. Ėjo ūkininkai, darbininkai, inteligentai ir bemoksliai; ėjo jauni ir seni, netgi moterys ir dvasiškiai. Jojo nuosavais žirgais, nuosavais iš priešo karių už lašinius ir sviestą įgytais ginklais. Ir suplaukė jų daug. Lietuvos kariuomenėje kūrėjų-savanorių, įstatymu pripažintų, buvo 14,672 vyrų. Tik nedaug jų buvo tarnavę caro ar kitose kariuomenėse. Frontuose, nors beveik visai nebuvo kariniai apmokyti, savanoriai stačiai stebuklus darė. Su daina, varžydamiesi dėl pirmenybių, ėjo jie į kautynes. Kautynių metu pasilikti rezerve buvo laikoma negarbė. Savanoris niekad nesiteiravo ar daug priešo, tik kur jis? Kovėsi drąsiai ir visada su keliariopai skaitlingesniu priešu. Nepriklausomybės kovose savanorių žuvo 1292, o sužeistų buvo 2438. Būrys jų visam amžiui liko invalidai. Tik tos savanorių kraujo aukos padarė Vasario 16-sios nutarimą istoriniu ir atstatė Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Prof. S. Sužiedėlis, viename laiške savanoriams teisingai sako: "Tik savanoriai-kūrėjai laimėjo Lietuvai laisvę ir tiek teritorijos kiek jų kardas užrėžti įstengė ir, kiek jis nebuvo šipinamas neteisių tarptautinių tarpininkų, kurie mūsų teises turėti didesnę territoriją paneigė ir sutrypė fizine jėga".

Dvidešimt trejus metus Vasario 16-ją šventėm didžiausio pakilimo dvasia, visą savo šalį paskandinę trispalvių jūrose, tūkstantinėms minioms dalyvaujant prie nepriklausomybės paminklų. Nepriklausomybės metais Lietuva gražiai augo, kultūrėjo. Iš savanorių būrių išaugusi mūsų šaunioji kariuomenė buvo puikiai išmankštinta, gerai išmokslinta ir moderniai ginkluota. Policija prilygo geriausiai pasaulio policijai. Krašte dingo dūminės, šiaudiniais stogais, pirkios. Vis daugiau ir daugiau namų augo raudonais čerpių stogais, o dažnai blykčiojo skardiniai. Kaip ant mielių augo miestai, pramonė, prekyba. Kasmet vis daugiau buvo statoma įvairių tipų mokyklų, pieninių, sanatorijų, klinikų. Nusausinta tyvuliuojantieji liūnai ir pelkės, kraštas išraižytas tinklu gerų kelių, geležinkelių; visais keliais riedėjo autobusai, automobiliai. Jau minėtas prof. S. Sužiedėlis, kitą kartą savanoriams-kūrėjams rašė: "Daugumas dabartinių tremtinių gyvenę visą laiką nepriklausomoje Lietuvoje ir su ja apsipratę, gal buvo kiek ir primiršę, ką savanoriai jiems davė. Man likimo buvo lemta apie 10-tį metų gyventi šalia nepriklausomos Lietuvos ir tiktai trumpam ją lankyti, tai ir suprasti buvo lengviau, ką reiškia savas laisvas kraštas, savanorių krauju atstatytas."

O tėvas Br. Krištanavičius, S.J., tada jėzuitų vyresnysis viena proga, kūrėjams-savanoriams, tarp kito ko, parašė . . ."Savo dėkingumą, visų pirma, išreiškiame Lietuvos kūrėjams-savanoriams, kariuomenei, šauliams, kurie gynė Lietuvą nuo priešų, kad mes galėtumėm saugiai augti ir studijuoti. Mes nuoširdžiai linkime ir tikimės, kad savanoriškos dvasios įdiegimas jaunimo širdyse, bus garbės reikalas visų mūsų sąjungų ir organizacijų." . . .

Tačiau rausti iš gėdos tenka prieš faktš, jog mūsų inteligentų tarpe yra ir kitaip šių didvyrių nuopelnus mūsų tautai įvertinančių. Štai, vienas jų, kūrėją-savanorį karininką, iš pasalų niekšo nužudytą tarnybos pareigas beeinant "sušunino", o visą jo laidotuvių procesiją, su velionies motina, giminėmis, sužadėtine ir žymiausiais tautos bei vyriausybės vyrais, sarkastiškai išjuokė, suklaunino. Ir maža to, po keliolikos net metų, minėdamas tąjį negražų darbą, pasididžiuodamas pasigyrė savuoju sugebėjimu "valdyti" eilėraštį. To poeto sėbrai tada, neįsigilinę į esmę, begirdami jį už tokį "klasikinį" pamfletą, netiesą spaudoje rašė, jog už tokį kūrinį lenkai savam būtų skyrę vertingą premiją, o čia tegavo "trupinius". Neverta buvo ir to! Lenkai yra karštesni patriotai ir esu tikras, jog už savo karininko kūrėjos savanorio, tokį pomirtinį apšmeižimą, autoriui būtų įteikę tokią "premiją", kad jis niekada daugiau nebūtų išdrįsęs iš garbingųjų tautos vyrų niekingai šaipytis ir dar tuo girtis spaudoje.

Gyvenant išeivijoj, toli nuo savojo gimtojo krašto, gal nebetaip jautriai bejaučiama tos pagarbos savo krašto nepriklausomybės gynėjui. Todėl dažnai neteisingai pakaltinama karys, kodėl jis "be šūvio" atidavęs Tėvynę priešui. Jei taip ir būtų buvę, tai ne kario kaltė. Tačiau taip nebuvo. Viešai yra žinoma, kad staiga klastingo ir stipraus priešo užklupta krašto vyriausybė nesusiorientavo būklėje ir neįsakė priešintis. O to meto vyriausieji kariuomenės vadai, nusipolitikavusieji ir net išdavikai, kariuomenei, policijai ir šauliams buvo įsakę nesipriešinti Tėvynės sienas peržengiančiam priešui, bet rodyti jam, kaip laukiamam svečiui, malonų veidą, reikšti pagarbą, nurodinėti kelius ir teikti visokiariopą pagalbą net iki išgvcrusių tankų remonto. Nepaisydami tų išdavikiškų įsakymų, sąmoningi mūsų patriotai, kariai ir policijos pareigūnai, keliose vietovėse, įsibrovėlį prieša pasitiko ginklo ugnimi ir, kuriems nebuvo lemta žūti kautynėse, patys po to nusižudė.

Daug vargo išvargę, daug kraujo netekę Nepriklausomybės kare, mūsų kūrėjai-savanoriai pirmieji patyrė iš abiejų krašto okupantų persekiojimą. Daug jų sušaudyta, daug per

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis,
1561 Holmes Av.,
Racine, Wisc.

VISKĄ PAŠVĘSKIME LIETUVAI

Kunigunda Kodatienė, LŠST Moterų Vadovė

LŠST Pirmininko pakviesta Moterų Šaulių vadovės pareigoms, nors ir labai persikrovusi darbais, sutikau jas pasiimti, pasitikėdama jūsų, Sesės, giliu tėvynės pareigos supratimu ir geriausiais šauliškais norais. Stengsiuosi kiek sąlygos leis jūsų visų neapvilti.

Niekas nežino, kaip ilgai mums teks svetimuose kraštuose gyventi, todėl svarbu, kad savo gyvenimą šauliškais principais remdamos, niekad nenustotume savo tėvynės laisvės vilties. Svarbu, kad mūsų širdyse ir visuose darbuose meilė savo kraštui ir savo žmonėms taip šviesiai liepsnotų, kad pajėgtume ir kitus ta meile uždegti.

Moteris buvo visuomet ištikima savo kraštui ir jautri jo nelaimėms. Jei, anais spaudos draudimo laikais, motina prie ratelio mokė vaikus skaityti lietuviškai, tai dabar gyvendamos laisvėje ar galime suabejoti lietuviškumo svarbumu? Visos mūsų pastangos tebūna nukreiptos į svarbiausius lietuviškus reikalus: į vaikus ir priaugantį jaunimą, į savo kalbos, savo rašto, savo papročių bei tradicijų išlaikymą. Lietuviška kultūra tebūna mūsų gyvenimo gaivintoja, o visas lietuviškas ir šauliškas darbas kiekvienos sesės miela pareiga. Plačiau atverkime duris lietuviškai spaudai, menui, muzikai, taip kad mūsų pastogė — gyvenami namai virstų lietuviškais židiniais, o mes pačios kaitrios tų židinių liepsnelės.

Kūrybinga šaulės moters siela ir jautri saviems reikalams širdis tepagyvina ir brolių šaulių veiklą, teįneša moteriškos šilimos, nes tik kartu ranka rankon dirbdamos, mes kaip moterys pajėgsime ir daugiau savo tėvynei pasitarnauti.

Kartu malonu pranešti, kad nuo pavasario KARYJE ir vėl susilauksime "Šaulė Tremtyje" skyrelio, kuriame galėsime dalintis šauliško darbo mintimis. Mielai sutiko padėti šį skyrelį redaguoti sesė šaulė Emilija Petrauskaitė. Jau dabar prašau rašyti ir siųsti straipsnelius, savo veiklos žinias ir nuotraukas.

---

kacetų kaminus "išrūkyta", daug Sibiro taigoje nukankinta. Iš šion šalin patekusių dauguma jau nusilpę ir reta kuriame dienraščio numeryje nerandame kūrėjams-savanoriams lakoniškų nekrologų. Taip pamažėli tylutėliai palieka mus vyrai Širvintus, Giedraičius, Radviliškį ir kt. žymesnių kautynių vietoves, o taipgi ir Vasario 16-ją savo krauju įrašiusieji mūsų tautos istorijon.

Bet kol dar nors vienas jų gyvas bus kas met Vasario 16-ją rikiuosis po savo vėliava, kurioje auksu įaustas šūkis: "Dieve padėk — Tėvynę ginam".

Dydysis Amerikos kūrėjas-savanoris George Washington apie patriotizmo galybę štai ką pasakė: "Tėvynės meilė yra didelė dorybė. Nuo jos dažnai priklauso tautos laisvė. Despotas gali reikalauti pasiaukojimo, bet laisva bendruomenė tegali tik prašyti. Atsiliepimas į tokį prašymą parodo kiek patriotizmo yra tautoje". Šitie įsidėmėtini žodžiai buvo pagrįsti jo paties ir visų Amerikos patriotų savanorių žygdarbiais. Tad minėdami mūsų tautos ir valstybės svarbų istorinį įvykį tautos nepriklausomybės ir valstybės atkūrimo paskelbimo 45-ją sukaktį, neužmirškime ir nenutylėkime lietuvių patriotų, kūrėjų-savanorių žygdarbius, kurių dėka mūsų tauta nusimetė vergijos pančius, tapo laisva, ir atkūrė savo nepriklausomą valstybę!

Lai gyvuoja savanoriai, lai gyvuoja laisva Lietuva!

Šaulių duoklė atsikuriančiai Lietuvai

Nepriklausomybės kovų įkarštyje, šalia savanorių kariuomenės, pasirodė būriai ginkluotų vyrų, kurie savaimingai susibūrę, savaimingai kovojo su Lietuvos priešais. Tai buvo nepriklausomybės kovų partizanai, nuo 1919 metų pavadinti šauliais, nes tada tie atskiri partizanai ar jų būriai buvo pradėta apjungti į vieną vienetą, kurio priekyje atsistojo Vladas Putvinskis, kūręs jo ideologiją ir planavęs organizaciją. Partizanai išaugo į didelę Lietuvos mastu organizaciją — Lietuvos Šaulių Sąjungą, kuri lavino savo narius karo moskle ir skatino į kultūrinį bei švietimosi darbą.

Šauliai atidavė prideramą duoklę, Lietuvai beatsikuriant, dalyvaudami kovose, vidaus tvarkos palaikyme ir kultūros bei gerovės kėlime. Tačiau tas jų vaidmuo kovose dėl krašto laisvės buvo pagrįstas daugelio brolių šaulių krauju ir gyvybe. Štai dalis, kurie atidavė augščiausią duoklę tėvynei: Stasys Kelpšas-Klupšas, Aleksas Ružinskas, Juozas Skrodenis, Benediktas Milkintas, Jonas Jankus, Rokas Urbonas, Petras Račas — žuvę kovose su bermontininkais; Vincas Dovydaitis, pirmasis žuvęs šaulių būrio vadas, Merkinės klebonas kun. Juozas Bakšys, mokyt. Bloznelis, Petras Tomkevičius, Antanas Žarskis, Antanas Miškeliūnas, Jonas Budrevičius, Petras Liktaras — žuvę kovose su lenkais; Algirdas Jesaitis, Flioras Lukšys, Jonas Plekštys, Antanas Ubavičius — žuvę vaduojant Klaipėdą.

Lietuvos žemelė priglaudė daug garbingai žuvusių brolių šaulių mūsų jaunai valstybei atsikuriant. Jų dvasia stiprino gyvuosius skatindama į kovą, į darbą dėl savo laisvos tėvynės gerovės.

Brocktono Martyno Jankaus š. kuopa, drauge su Brocktono ateiti ninkais, talkinami ir kitų organizacijų, 1962 m. gruodžio mėn. 16 d. paminėjo Maironį. Paskaitą apie Maironį skaitė kan. Mykolas Vaitkus, buvęs jo mokinys ir draugas. Programoje dalyvavo Bostono mišrus choras, vadovaujamas komp. Juliaus Gaidelio. Programą pravedė buv. kuopos pirm. š. inž. J. Stašaitis. Žymiausį šios iškilmės dalyvį, kan. Mykolą Vaitkų, Maironio biografą ir jo testamento vykdytoją, jo 80 metų sukakčiai artėjant, LŠST vadovybė už jo darbą Lietuvai ir Šaulių Sąjungai, apdovanojo svarbiausiu LŠST garbės žymeniu-Šaulių žvaigžde. Žvaigždę prisegė LŠST garbės narys ir kuopos pirmininkas š. A. Mantautas.

Š. Vl. Išganaitis pasitraukė iš LŠ ST CV ir Jaunimo Vadovo pareigų, pasilikdamas tik LŠST ŽO Taryboje. Į jo vietą pakviestas pirmasis kandidatas š. Br. Keturakis.

Š. Stasys Malinauskas perdavė I-jo LK Stasio Butkaus šaulių kuopos Detroite pirmininko pareigas š. Juozui Kiaulėnui. Detroito šaulių kuopa, vadovaujama š. Stasio Malinausko, pasireiškė kaip viena iš pavyzdingųjų šaulių padalinių. Š. St. Malinauskas pasitraukė verčiamas kitų įsipareigojimų, tačiau pasižadėjo likti aktyviu šauliu.

Atitaisymas ir papildymas. Ant. Gintnerio korespondencijoje "Gražiai pagerbti šauliai", kuri tilpo "T.T." gruodžio mėn. atspausdinta: "ŠŽ medalius šauliams . . .Iz. Tiltonienei, kuri būdama estė, nuoširdžiai talkininkauja lietuviams."

Turėjo būti: "ŠŽ medalius . . . . ir Iz. Tiltonienei. Taip pat medalis buvo įteiktas poniai Idai Tamulėnienei, kuri būdama estė, nuoširdžiai talkininkauja lietuviams.

Perrašant korespondenciją praleista š. P. Petrušaičio pavardė prie apdovanotų ŠŽ ordinu ir medaliu sąrašo. **Red.**

"Tais, kurie nori būti lavonais, bet ne raudonais, bus pasirūpinta", pasakė Chruščiovas, kalbėdamas 1962 m. balandžio 14 d. **N.R.**

Šaulių gegužinė Plieniškiuose 1936 m. gegužės 23 d. I rinktinės, 6-tas Šakių šaulių būrys svečiuojasi pas 21-ą būrį.

(Iš K. Vaivado albumo)

J A VALSTYBĖS

Pertvarkoma krašto gynybos organizacija: 1) Strateginiai uždaviniai, iki šiol vykdyti strateginių bombonešių, perduodami tarpkontinentinėms atominėms raketoms, 2) Bus kreipiama daugiau dėmesio į naujus neatominius ginklus.

Tai reiškia, kad pagrindiniai atsikeršinimo ir grąsinimo ginklai bus atominės raketos: **Minuteman** sausumoje ir **Polaris** jūrose. Strateginių bombonešių gamyba sustabdoma, taipgi sustabdomas vystymas raketų, kurias galėtų nešti tokie bombonešiai (Skybolt raketa).

Tikima iki 1965 metų bus pagaminta apie 2,000 Minuteman ir apie 700 Polaris raketų. Blogiausiu atveju tiek turėtų užtekti sunaikinti Rusijos kariniam pajėgumui.

Minutman raketos yra suleistos į specialius šulinius, kurie yra vienas nuo kito nemažiau kaip 6 mylios. Toks šulinys gali būti sunaikintas tik tiesioginiu atominės raketos pataikymu. Minuteman raketa gali būti paleista po pusės minutės gavus įsakymą. Pati raketa ir jos kontrolės yra nuolatos tobulinama, suprastinama valdymas, kas duos daugiau patikimumo. Be to, pritaikintas būdas paleisti raketą iš tolimų atstumų. Rusai stengsis sunaikinti raketų valdymo stotis. Pagal naująjį valdymo būdą raketą galės paleisti iš lėktuvo ore, arba iš tolimų atstumų iš ugniavietės.

Jau yra paleisti 9 povandeniniai laivai su Polaris raketomis, kiti 8 bus baigti statyti 1963 metais. Viso užplanuota iki 1967 metų jų pagaminti 41 su 656 Polaris raketomis.

Karo aviacijai jau daugiau negaminami B-52 ir B-58 bombonešiai. Maža vilties, kad gyvenimą išvys planuojamas didysis ateities bombonešis RS-Valkyrie. Esantieji tarnyboje pasiliks susinešiojimui, kol jų uždavinius visiškai perims raketos.

Trumpesnių atstumų bombonešiai pasiliks ir toliau priekinėse bazėse, iš kurių grąsins Rusijai priversdami ją laikyti, brangiai kainuojančią, priešlėktuvinę apsaugą.

Bendrai aviacijai teks daugiau rūpintis **taktiniais uždaviniais**, artimų atstumų bombardavimais, oro žvalgyba ir oro transportu.

Taipgi vis daugiau dėmesio teks erdvėms, kurios sekančiam dešimtmety vaidins svarbų vaidmenį kariniuose planavimuose.

Atominiai ginklai taikomi visuotinam karui vesti ir jo išvengti. Vietinio pobūdžio susidūrimų nesitikima išvengti. Juose turėti atitinkamai svarų žodį, nutarta: sustiprinti neatominį ginklavimą, padidinti sausumos kariuomenės skaičių, surasti būdų ir priemonių vesti partizaninio pobūdžio kautynes. Stengiamasi padidinti judrumą ir ugnies stiprumą, **įvedamos naujos taktinės raketos** artilerijai papildyti bei pakeisti.

Dėl priešraketinės raketos Nike - Zeus naudingumo vis abejojama, bandymai tęsiami, bet vis atidėliojama jų gamyba.

Karo laivynas, be Polaris povandeninių laivų, gaus daugiau ir geresnių priemonių kovai su priešo povandeniniais laivais, patobūlintų išsikėlimo priemonių, **skrajojančių laivų.** Taipgi greičiau gaus naujus laivus pakeisti susidėvėjusius. Dabar karo laivui duodama gyventi tik 15 metų.

Iš kitos pusės J A Valstybės spaus savo sąjungininkus Europoje ir kitur

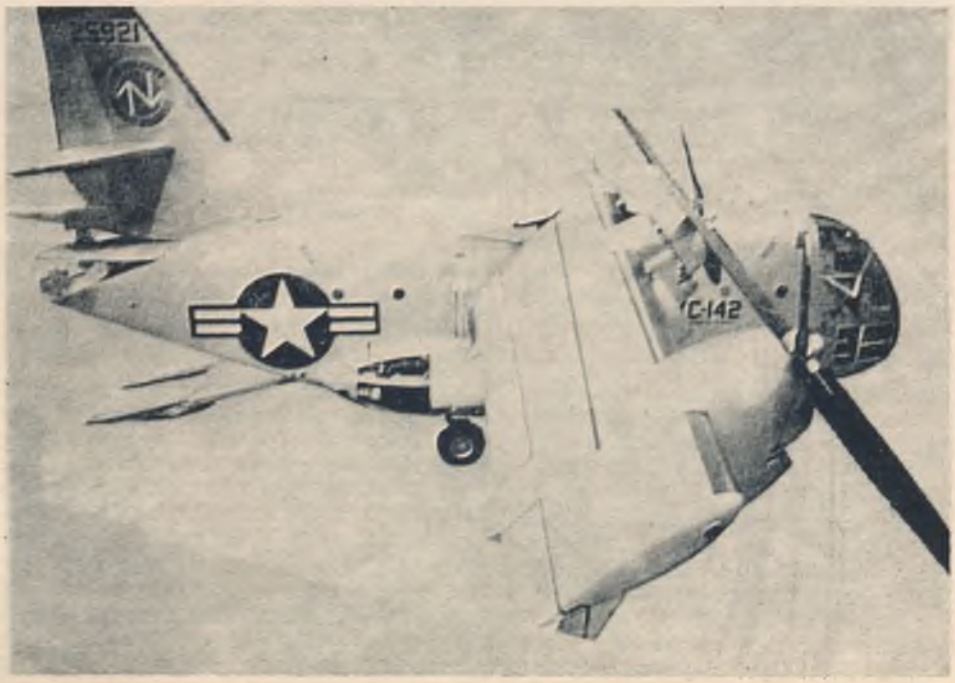

XC-142 lėktuvas. Sparnai pakreipti 45° kampu.

Latvių karių šalpos organizacija "DAUGAVAS VANAGI"

Latvių karių šalpos organizacija buvo įsteigta karo belaisvių stovykloje Nr. 2227 Cedelghem — Belgijoje 1945 m. gruodžio mėn. 28 d. Steigėjai ir pirmieji tos organizacijos nariai buvo latvių legiono ir latvių pulko kariai, kovoję prieš bolševikus vokiečių Wehrmachto sudėtyje Antrojo Pasaulinio karo metu.

Iš bendro 2 milijonų Latvijos gyventojų skaičiaus, pagal "Fuehrerio įsakymą", apie 140,000 latvijos vyrų buvo pašaukti į Latvių Legioną ir į įvairius vokiečių kariuomenės dalinius karo tarnybai. Tie latvių kariai, kurie liko gyvi po didžiųjų kautynių Kurše ir Pomeranijoje, išvengė bolševikų nelaisvės, bet pateko į anglų nelaisvę. Su mažomis išimtimis jie buvo visi perkelti į minėtą Cedelghem karo belaisvių stovyklą Belgijoje. To Flandrijos kaimo ribose buvo įsteigta apie 30 karo belaisvių stovyklų. Vienoje iš jų, būtent stovykloje Nr. 2227 buvo laikoma 12,000 buvusių latvių karių, kurie ten nešė sunkią kario belaisvio dalią, kamuojami bado, šalčio ir nežinios. Visi jie buvo surinkti iš įvairių karo frontų, išgyvenę visus karo sunkumus ir dar gyvi susilaukę Vokietijos kapituliacijos. Tačiau jie prarado savo artimuosius ir gimtinę. Nusivylimas, karti tikrovė, nepasitikėjimas ir neviltis, buvo jų tuometiniai būdingiausieji savijautos pasireiškimai.

9 mėnesių bėgyje 86 legionieriai baigė gyvenimo kovą, nugalėti šalčio, bado ir ligų.

Esant tokiai būklei, buvo pradėta jieškoti galimybių surasti reikiamą pagelbą. Atskirtoje spygliuotų vielų užtvara nuo pasaulio, monotoniško gyvenimo stovykloje kildavo mintys dėl atatinkamo susiorganizavimo, kad užkirtus kelią moralinių jėgų žlugimui, kad apgynus savo teises ir kad pasiekus vienybės savo tarpe. Nutarimas steigti tokią organizaciją buvo įvykdytas ir nustatyti jos tikslai:

1. Sujungimas visų buvusių Latvijos karių vienon organizacijon,

2. Pagelba karo invalidams ir jų šeimoms.

3. Aktyvus prisidėjimas prie atstatymo latvių tautos ateities darbo..

1946 m. pavasarį latvių karo belaisviai iš stovyklos Belgijoje buvo perkelti į Vokietiją kartu su jų organizacija "DAUGAVAS VANAGI". Nuo 1955 m. kovo mėn. 29 d. toji organizacija veikia 14 valstybių su 156 skyriais. Viso priskaitoma apie 8,000 narių. Organizacijos centras randasi Muenster Westfalen, Vak. Vokietijoje. Pirmininku nuo pat organizacijos įsteigimo, iki šiai dienai, yra atsargos pulkininkas Vilis Janums.

Toji organizacija Vak. Vokietijoje dabar šelpia 1176 karo invalidus, 371 karo našlę, našlaičius, karių tėvus, 232 sergančius TBC ir 364 senelius, peržengusius 65 metų amžių.

Ji turi dokumentų archyvą apie visus pašauktus latvių karius, dalyvavusius šiame kare ir kartoteką 15,000 žuvusių ar be žinios dingusių karių. Remiantis turimais statistiniais daviniais, priskaitoma, kad šio karo metu žuvo, arba dingo be žinios, apie 60,000 latvių karių. Tai reiškia, kad pagal veikiančius vokiečių įstatymus apie 60,000 asmenų turėtų gauti karo pasekmių pašalpą. Vak. Vokietijoje randasi tik 1060 šelpiamųjų. Kiti visi, kuriems tokia šalpa priklausytų dėl žuvusių, arba dingusių be žinios jų artimųjų, gyvena pavergtoje Latvijoje, arba yra ištremti į Sibirą.

Iš turimų dokumentų, vien tik per 1960 metus, 2,600 atvejais buvo suteikta reikalingų davinių šalpos gavimo reikalu Vokietijos Raudonajam Kryžiui Berlyne, Tarptautiniam Raudonajam Kryžiui Ženevoje ir atskiroms šalpos įstaigoms Vak. Vokietijoje.

Beveik visas darbas organizacijoje atliekamas savanoriškai įsipareigojusių.

Dabartiniai organizacijos uždaviniai yra sutelkti visus latvių kilmės žmones, gyvenančius tremtyje, stiprint jų tautinį susipratimą ir išlaikyti jų tarpe laisvės troškimą.

Latvių, išsiblaškiusių visame laisvajame pasaulyje, tarpe yra pravedamos aukų rinkliavos. Nariai yra apsidėję narių mokesčiais. Vak. Vokietijoje nario mokestis 1, — DM į mėnesį. Iš tų surinktų pinigų yra šelpiami varge atsidūrę jų tautiečiai. Dėka tų aukų buvo galima nupirkti latvių kariams invalidams namus Freiburge Breisgau Vak. Vokietijoje. Už tuos namus buvo sumokėta apie DM 120,000, — Esant reikalui tuose namuose gali apsigyventi apie 40 invalidų. Dabar juose gyvena apie 20 asmenų.

"DAUGAVAS VANAGI" organizacija skaito savo šventa pareiga, pagal galimybes, kuo nors pagelbėti savo tautiečiams pavergtoje tėvynėje, ištremtiems į Sibirą ir visomis priemonėmis remti pastangas dėl Latvijos nepriklausomybės atgavimo.

Dėl savo nepalaužiamo prieškomunistinio nusistatymo organizacija tiki, kad su jos pagalba yra galimybių duoti laisvojo pasaulio tautoms tikrą supratimą apie komunistinį pavojų ir kaip prieš jį kovoti.

I. Apyrubis

---

padidinti jų sausumos kariuomenes ir sustiprinti neatominį ginklavimą. Amerika norėtų dalį laikomų divizijų užsieniuose atitraukti dolerių taupymo sumetimais.

Planuojamas **universalus lėktuvas XC-142**, kuris tiks Armijai, Laivynui ir Aviacijai. Jo sparnai ir 4 motorai juose galės būti sukiojami 100° ant horizontalinės ašies. Pakylant ar nusileidžiant jie bus pakreipiami augštyn, judėsiui į priekį jie nukreipiami pirmyn. Jis skris 250-300 mylių greičiu, veikimo spindulys iki 300 mylių su 32 kovotojais arba 8,000 svarų kroviniu. Ant uodegos turi aštuonių pėdų horizontalinį propelerį kurį naudoja pakylant ar nusileidžiant tiesiai žemyn, lygsvaros išlaikymui.

Motorai taip sutvarkyti, kad bet kuriem trim motorams sugedus ore, su likusiais dviem gali nusileisti. Lėktuvo plotis — 67.5 pėdos, ilgis — 58 pėdos, aukštis — 26 pėdos. Pakrovimui turi duris — platformą užpakalyje — apačioj, ir duris šonuose.

Šiame lėktuve laimingai suderinta malūnsparnio ir lėktuvo pirmenybės. Jam kaip malūnsparniui nereikia aerodromo pakilti ir nusileisti, gi ore turi palyginti patenkinamą lėktuvo greitį. Tinka įvairiems užfrontės ir priekinių kautynių linijų reikalams: greitiems dalinių permetimams, tiekimui, ypač raketų. Gamybon bus atiduotas po 1965 metų. **M. M.**

TREČIOJI VALSTYBĖ ĮSIKIŠA BŪTINAI

Išsikovojusios nepriklausomybę, Indija ir Pakistanas, tuojau pradėjo tarpusaves pjautynes dėl Kašmiro, ko ir Mahatma Gandhi nespėjo sutvarkyti. Tos valstybės valdovas buvo paimtas kalėjiman, o teritorijos plotas, susidedantis iš 218,670 kv. km. su 4,000.000 gyventojų, jų visai neatsiklausius, 1949 m. sausio 15 d. traktatu, buvo padalintas tarp Indijos ir Pakistano.

Ginčo išsprendimas buvo dirbtinas ir nė viena pusė nebuvo patenkinta. Priešingai, kaip Pakistanas taip ir Indija, bendrą rubežių paskaitė grėsmingu ir abi valstybės prie jo sukoncentravo visas gynimosi jėgas.

Pakistanas savo likimą surišo su Vakarų valstybėmis, įeidamas į du gynimosi paktus: Artimųjų ir Tolimųjų Rytų. Indija vidaus politikoje įvedė demokratinę sistemą, o užsienio politikoje užėmė neutralią (? Red.), poziciją.

Tas antrasis faktas padarė, kad Indija pasidarė kom. Kinijos konkurente. Kiekviena iš tų didelių valstybių pasidarė lyg bandymų valstybėmis Azijos tautoms, kuri iš jų su savo valdymo sistema greičiau ir su geresniais rezultatais savo tautiečius išves iš bado ir skurdo.

Iki šiol tarp indų ir kiniečių vyko taikios lenktynės, kurių nesutrukdė kom. Kinijos užėmimas Tibeto ir įlindimas į Indijos teritoriją, strateginės geležinkelio linijos pravedimas, taipogi ir ilgai užsitęsęs diplomatinis ginčas dėl sienos, kurią savo laiku nužymėjo Anglija. Dabar kada kom. Kinija sienos ginčą nusprendė išspręsti jėga, ginčytinose vietovėse visai sumušė indų kariuomenę ir užėmė svarbius strateginius punktus, suteikiančius galimybę pereiti per Himalajus į turtingą Assano provinciją, Indija nusprendė gintis ir paprašė pagelbos iš Vakarų.

JA Valstybės ir Anglija tuojaus pradėjo pristatinėti didelius kiekius karinių priemonių dovanai ir kaip paskolą, o daug valstybių pasiuntė dovanai daug įvairių medikamentų Kom. Kinija staiga sustabdė puolimą, ir pasiūlė derybas.

Pakistanas nusprendė išnaudoti tą progą, kad išsprendus ginčytinus su Indija klausimus savo naudai. Tam tikslui pasitarnavo parlamentas.

Vyriausybė nusprendė, kad Vakarų pristatytieji ginklai Indijai sudaro pavojų Pakistanui; opozicija pareiškė įsitikinimą, kad anglo saksai nori vėl įsitvirtinti Indijos pusiasalyje; vyriausybė deklaravo kom. Kinijai simpatiją ir pasiūlė sudaryti draugiškumo sutartį su ja; opozicija pasiūlė Pakistanui pasitraukti iš gynybos paktų, kurie nukreipti prieš Sov. Sąjungą ir kom. Kiniją; vyriausybės atstovas išaiškino, kad toks dalykas negali būti vykdomas staigiai — pasikarščiavus.

Todėl ir nieko stebėtino, kaip skaitėme, kad į Indiją ir Pakistaną buvo skubiai nuvykę Anglijos min. D. Sandys, o iš JAV vicemin. A. Harriman. Po pasikalbėjimų su Indijos premjeru J. Nehru abu pasiuntiniai paskelbė, kad Pakistano-Indijos klausimas dar nėra atsidūręs geresniame kelyje.

Aišku, kad Nehru, kinų agresijos akivaizdoje, gali tikėtis pagelbos tik iš anglo saksiškų valstybių, todėl ir privalo sutikti su visomis jų sugestijomis.

Anksčiau KARYJE rašiau, kad, savo laiku, Vak. Vokietija taip darė kaip dabar Pakistanas grąsindamas Vakaram susitarimu su kom. Kinija. Būdamas ištikimu Vakarų sąjungininku Pakistanas negavo pagelbos iš jų, kai Indija buvo tvirtesnė. Savo neutralumo laikotarpyje Indija Vakarų spaudžiama nebuvo, bet dabar, kai privalo atvirai prisipažinti dėl savo militarinės silpnybės tai ir simpatijas privalo nukreipti į Vakarus.

Indijos frontas tęsiasi 2,500 mylių, o kariuomenės menkai ginkluotos tik apie 500,000 karių. Indija karo pramonės neturi. Kom. Kinija turi savo karo pramonę, o benziną gauna iš Sov. Sąjungos.

Bendrai įmant, azijatiškieji reikalai yra labai komplikuoti. Vakarų politikams reikia juos gerai pažinti ir būti labai apsukriems, kad Kinija, Indija, Pakistanas trikampyje, iš esamojo konflikto laisvajam pasauliui dabar ko daugiau laimėti. Priešingu atveju — gręsia dideli nuostoliai.

K. M. J. Šarūnas

GEN. KUTŪZOVAS BUVO LIETUVIŲ KILMĖS

Prieš I Pas. karą Rusija savo karinėje istorijoje žymėjo du karo vadus, laikydama juos genijais: Suvorovą ir Kutūzovą. Šis pastarasis 1812 m. palaužė Napoleono galybę, panašiai kaip Vytautas Didysis 1410 m. prie Žalgirio — kryžiuočių galybę.

Pasirodo, jog Kutūzovas yra kilęs iš lietuvių. Turėjome savo garsų tautietį gen. Kosčiušką, kurį savinasi ir lenkai ir gudai. Kosčiuška kovojo už mūsų tėvynę, o vėliau ir už J. A. Valstybes. Kutūzovas, gi, tarnavo rusams ir tik jiems, gindamas Rusiją nuo turkų ir prancūzų. Kilmės atžvilgiu tarp Kosciuškos ir Kutūzovo skirtumo nėra, tik tas, kad Kosciuška Amerikoje būdamas pasisakė ir užsirašė esąs lietuvis, o Kutūzovas pasisakė prūsų karaliui ir Bismarkui, prie liudininkų, kad jo šeima kilusi iš Prūsų Lietuvos. Čia patiekiu išrašą, vertimą iš knygos Adolf Hitler, Otto von Bismark Gedanken und Erinnerungen, Reden und Briefen, 1942. Šios knygos 208psl. Bismarkas pasakoja:

"Grovas Kutūzovas buvo garbingas karys, asmeniškai neišdidus. Dėl savo reikšmingos pavardės, pradžioje, Petrapilyje jis turėjo augštą gvardijos karininko vietą, tačiau neturėjo caro Nikalojaus malonės. Man Petrapilyje pasakojo, kad kartą, parado rikiuotės priekyje, caras jam šūktelėjs: "Kutūzovai, tu nemoki joti, aš tave perkelsiu į pėstininkus". Nuo tada Kutūzovas pasitraukė iš karinės tarnybos ir tik Krymo karo metu vėl įstojo nežymioms pareigoms eiti. Aleksandrui II valdant, jis liko kariuomenėje ir galop buvo paskirtas į Berlyną kariniu atstovu, kur savo gero būdo dėka, įsigijo daug draugų.

"Jis lydėjo mus prancūzų kare eidamas Prūsų karaliaus dvaro adjutanto pareigas. Ir gal dėl caro Nikalojaus neteisingai įvertinto jo sugebėjimo joti, visus žygius, kurių metu karalius ir jo palyda važiuodavo ir kurie neretai siekdavo 50 iki 70 vertsų per dieną, jis atliko raitas. Jo gerą būdą ir elgėsį pažymi ir tas įvykis, kai prie progos, medžioklėje Wusterhausene, jis papasakojo, jog jo šeima yra kilusi iš Prūsų Lietuvos, iš kur Kutų pavarde ji atvyko į Rusiją. Į tai, būdamas linksmo būdo, grovas Fritzas Eulenburgas pastebėjo: "Tai galūnę 'zovas' jūs tik begyvendamas Rusijoje pasisavinote'. Ši pastaba iššaukė visų juoką, kuriam Kutūzovas nuoširdžiai pritarė."

Bismarko žodžiams galime tikėti, jis jokio kito tikslo taip pasakodamas nėra turėjęs. Taigi ir pavardė ir kilimo vieta rodo Kutūzovą buvusį lietuvį. Atrodo, kad reikia tik surasti Prūsų Lietuvoje Kutų gyvenvietę ir nustatyti kur ta Kutų šeima buvo įsikūrusi. Gal Prūsų Lietuvoje ir daugiau buvo žmonių Kutų pavarde. Prie Vištyčio ežero yra Kutų gyvenvietė. Į vakarus nuo Maruno (vardas žemėlapyje neaiškus) ež. yra Kutzen vietovė. Trečioj vietoj randu Hutu, netoli nuo Hospoda ež. Tuo reikalu turėtu pasisakyti, reikalą patyrinėję, mūsų istorikai.

J. Janonis, Vechta, Vak. Vokietija

1918-1920 metų Lietuvos Kariuomenės Kūrėjai - Savanoriai tremtyje, prie savo Sąjungos vėliavos, 1953 m., minėdami Tautos šventę — Vasario 16-tąją. Iš k. į d.: Matas Kliukna, a.a. plk. Jurgis Bobelis, organizacinio savanorių tremtyje komiteto pirmininkas, kūrėjų - savanorių Augštaičių skyriaus organizatorius — Kalpas Uoginius ir ats. majoras, kūr.-savanoris Dragūnavičius. Vėliava atkurta pagal Lietuvoje buv. L.K.S.K. S-gos vėliavos pavyzdį a.a. kūr. savanorio, menininko Juozo Kaminsko.

KLAIPĖDOS ATVADAVIMO MINĖJIMAS CLEVELANDE

L.V.S. Ramovės Clevelando skyrius, 1963 m. sausio 13 d., surengė Lietuvių salėje Klaipėdos Krašto atvadavimo minėjimą. Skyriaus pirm. K. Budrys atidarė minėjimą ir pakvietė prie garbės stalo Klaipėdos atvadavime dalyvavusius: F. Eidimtą, V. Braziulį ir A. Jonaitį. K. Budrys irgi buvo sukilimo dalyvis.

K. Budrys trumpais bruožais palietė istoriniai Klaipėdos Krašto priklausymą Lietuvai ir jo atskyrimą. Lietuvai atgavus laisvę ir nepriklausomybę, Klaipėdos Kraštas buvo valdomas prancūzų augšto komisaro Petisnė. Petisnė viską darė, kad Klaipėdos Kraštas atitektų Lenkijai, ir buvo priešingas perdavimui Lietuvai. Jis turėjo gerai ginkluotą prancūzų įgulą. Šilutėje buvo Petisnė patikėtinis Line, o Pagėgiuose — Valteris.

Sukilimui vadovauti buvo paskirtas Jonas Budrys. Sukilimas prasidėjo sausio 9 d. Sausio 13 d. buvo apgultas Klaipėdos miestas, kuriame sėdėjo Petisnė ir jo įgula. Vadas — J. Budrys pasiuntė ultimatumą komisarui Petisnė, reikalaudamas prancūzus kareivius atitraukti į kareivines, kad nebūtų kraujo praliejimo. Ultimatume buvo pareikšta, kad visas kraštas yra jau sukilėlių rankose. Bet iš komisaro atsakymas buvo delsiamas. Sekančią dieną jau prasidėjo susidūrimai ir susišaudymai. Goetzefeno dvare buvo gerai įsitvirtinę. Dvarą apsupo kpt. Noreikos va

dovaujama kuopa. Prasidėjus kautynėms, pirmoji auka buvo kpt. Noreika. Jis buvo nukautas.

Paėmus Goetzefeno dvarą buvo patraukta į Klaipėdos prefektūrą, kurioje buvo pats komisaras Petisnė. Ltn. Barkauskas metė granatą į rūmus, kuri sprogusi viduje išmušė daug langų. Bet nuo priešo kulkosvaidžių ugnies krito Ltn. Barkauskas. Iš prefektūros lango pasirodė balta paklodė — vaizduojanti vėliavą. Tai buvo pasidavimo ženklas. Buvo pasiūlytos paliaubos. Kautynės pertrauktos. Prasidėjo pasitarimai tarp sukilėlių vado J. Budrio ir komisaro Petisnė. Lietuvių sukilėlių žuvo 20, gi prancūzų — 2.

Kpt. F. Eidimtas, g. št. mjr. A. Jonaitis ir V. Braziulis, sukilimo dalyviai, buvo kviesti savo atsiminimais papildyti pranešimą. Pakviestieji papasakojo savo įdomesnius nuotykius iš to sukilimo.

Minėjimas praėjo jaukioj nuotaikoj. Tik gaila, kad į minėjimą atsilankė neskaitlingai. Jaunimą atstovavo 6 jūr. skautės, gi skautų nesimatė. Spaudoje buvo garsinta, kad kviečiami visi ir kad įėjimas neapmokomas. Senimas atsilanko, bet kur mūsų atžalynas, kuris turi pakeisti senimą, pasitraukiantį iš gyvųjų tarpo?

L. Žvirkalnis

BOSTONAS

Lietuvių Veteranų S-gos "Ramovė" Bostono skyrius 1963 m. sausio 20 d. turėjo visuotinį metinį susirinkimą Lietuvių Piliečių Draugijos patalpose, 368 W. Broadway So. Bostone, kuriame apsvarstė visą eilę klausimų, paskyrė $50.00 Lietuvių Fondui, įsijungė į Laisvės Varpo radijo programos sprendėjus ir išsirinko naują valdybą, kuri čia pat pasiskirstė pareigomis:

Tumas, Adomas, 42 Chapel str. Norwood, — pirmininkas) (tel. 762-7628)

Bajerčius, Bronius, 276 Gold str. So Boston, — vicepirmininkas;

Tyla, Povilas, 28 Pine Acres Rd. Foxoboro — sekretorius (tel. 543-8546) ir

Dusevičius, Kostas, 928 E. Broadway So. Boston, Mass., iždininkas

Iždininko rūpesčiu jau yra nusamdyta salė lapkričio 24 d. numatytai Lietuvos kariuomenės 45 metų atkūrimo sukaktuvių šventei paminėti.

Metinį veiklos planą ir pajamų-išlaidų sąmatą valdyba pažadėjo pateikti sekančiam visuotiniam skyriaus susirinkimui. Susirinkime dalyvavo 17 narių.

S. G.
Skyriaus korespondentas

GERA PRADŽIA IR PAVYZDYS

Į kvietimą siųsti įvairius Lietuvos žemėlapius (ypač topografinius), sudaryti jų rinkinį prie Laisvės Kovų muzėjaus pirmas maloniai atsiliepė garbingas Baltimorės ramovėnas M. Karaša. Dovanų dieną (Trijų karalių) pašte jau gulėjo jo įdomus laiškas ir puiki auka: šeši spalvoti, neblogai išlikę, lietuviškais vietovardžiais 1:100.000 lapai Raseinių apskr. Man ypač buvo malonu ištisą valandą nors akimis aplankyti — pakeliauti savo tėviškėje, jaunų dienų žemėje. Laiške — trumpa tų lapų 1938-1945 m. istorija.

Centro Valdybos vardu tariu plk. M. Karašai a č i ū. Mieli ramovėnai ir KARIO skaitytojai, žinau, kad ir Jums išsaugotas ant popieriaus gabaliuko Tėvynės atvaizdas yra brangus atsiminimas — relikvija. Bet jos vertė žymiai padidės, kai bus surinkta gal net visos mūsų žemės rinkinys. O pas Jus gulintiems lapeliams gręsia rimtas pavojus po kiek laiko būti išmestiems ar šiaip išnykti. Net pavieniai lapai ar net jų dalis yra reikalingi mūsų kovų istorijos rašytojams, o ir ne kariams — pav., kalbininkams. Ypatingai laukiu lietuviškų spalvotų 1:25000

Adresas: S. Dirmantas, 4241 S. Maplewood, Chicago 32, Ill.

Jūsų Sts. Dirmantas

Mylimam Tėvui mirus pavergtoje Lietuvoje,
DR. V. PAPROCKUI,
Jo šeimai ir artimiesiems, reiškiame gilią užuojautą.

M. ir Z. Raulinaičiai
Dr. L. Stanaitienė

Netekusius mylimo Tėvo,
Dr. KOSTĄ JURGĖLĄ ir PETRĄ JURGĖLĄ,
Jų šeimos narius ir artimuosius, nuoširdžiai užjaučia

KARIO
redakcija ir administracija

ATMINTINOS NUOTRAUKOS: PRIEŠ 40 METŲ

1 p. D.L.K. Gedimino pulko 2 kulk. kuopos I būrys. Šitas būrys tinkamai pasižymėjo gavęs uždavinį saugoti pulko dešinį sparną. 1920 m. spalių mėn. įsitvirtinęs Varėnos II bažnyčios mūriniame šventoriuje, sekmingai apšaudė Merkio upės slėnį, atmušdamas ir sulaikydamas lenkų puolimą keletai valandų, kol pulko daliniai tvarkingai pasitraukė į Babriškį. Nuotraukoje iš d. į k.: būrininkas vyr. pusk. Beržinskas, j. ltn. Slavinskas ir kulkosvaidininkai: Griška, Zavistinavičius, Babilius, Grigonis, Liaudanskis, Gaidelis, Juknys, Acukas, Tamašiūnas ir kiti.

Iš k. į d.: I pėst. divizijos štabo komendantas j. ltn. J. Rapšys ir tos divizijos štabo adjutantas j. ltn. K. Slavinskas.

(Nuotraukos iš K. Daugvydo albumo)

PETRAS ANTANAS JURGELEVIČIUS-JURGĖLA

miręs š.m. sausio 21 ir sulaukęs 90 m. amžiaus. Šis Varėnos dzūkas jaunas atvyko Amerikon, čia buvo siuvėjas ir vėliau biznierius. Prieš I D. karą su šeima grįžęs Lietuvon, 1924 m. vėl atvyko į JAV. Per 40 metų išgyveno Elizabeth, N. J. Buvo veiklus lietuvis ir svarbiausias vietos lietuvių parapijos steigėjas. Suorganizavo Šv. Mykolo Arkangelo D-ją ir buvo jos p-kas 1901-1908. Visi šios D-jos nariai buvo uniformuoti ir su kardais. Uniforma — tamsiai mėlyna su raudona krūtine; epoletų kutai — raudoni; vado epoletai, diržas ir krūtinės juosta — auksiniai. D-jos nariai uniformuoti ir su kardais budėdavo prie Kristaus karsto ir dalyvaudavo lietuvių iškilmėse, miesto organizacijų eitynėse ir kt.

Liko velionies trys sūnūs, gimę Amerikoje: kpt. Petras Jurgėla, istorikas dr. Kostas (Amerikos Balso lietuvių skyriaus direktorius) ir medicinos daktaras Julius (II D. karo metu tarnavęs JAV karo aviacijoje, kpt. ir dalyvavęs 7-se karo žygiuose, pradedant Casablanca). Visi trys buvo pirmieji Lietuvos skautų organizatoriai ir vadai, Lietuvos kariuomenės kūrėjai-savanoriai ir Nepriklausomybės kovų dalyviai. Be to, Kostas ir Julius dalyvavo ir Klaipėdos krašto išlaisvinimo kovose.

Nuotraukoje, darytoje 1905 m., matyti: velionis tėvas, motina Petronelė (†1949), vidury Kostas, sėdi Petras.

A. A. VACLOVAS GOSTAUTAS

Žiauri ir negailestinga mirtis 1962 metų paskutinėm dienom, netikėtai ir staigiai, išskyrė iš gyvųjų tarpo Lietuvos Kariuomenės buvusį kūrėjasavanorį, leitenantą Vaclovą Goštautą, gyvenusį Čikagoje.

Velionis buvo gimęs 1900 m. Kretingoje. Jaunystę praleido savo gimtinėje ir mokėsi vietos mokyklose. I Pas. karo metu, Lietuvai tapus vokiečių okupuotai jaunuolis tiek samoningas buvo, kad ėmėsi labai pavojingo darbo, būtent platino atsišaukimus ir už tai buvo suimtas ir išlaikytas Šaulių pataisos namuose pusantrų metų. Pasibaigus I. Pas. karui išvydęs laisvę, stojo į Žemaitijoje organizuojamus Lietuvos kariuomenės dalinius savanoriu, ir buvo pasiųstas į Karo mokyklą.

Karo mokyklos II laidą baigia 1919 m. pabaigoje, gaudamas kavalerijos jaunesnio leitenanto laipsnį. Buvo pasiųstas tarnybai į gusarų pulką. Gusarų pulke su komanda Turmanto rajone jis grūmėsi su lenkais. 1920 m. buvo perkeltas į ulonų pulką, kur ėjo pulko adjutanto ir kulkosvaidžių eskadrono vado pareigas.

Į atsargą iš kariuomenės išėjo 1925 metais. Iš kariuomenės išėjęs iki Lietuvos okupacijos, tarnavo Vidaus Reikalų M-joje: pradžioj policijos referentu, o vėliau Raseinių, Vilkaviškio ir Marijampolės apskrities viršininku. 1940 m. bolševikų buvo suimtas ir laikomas kalėjime iki 1941 m. Išlaisvintas buvo tik atėjus vokiečiams.

Velionis kilmės buvo tikras Žemaitijos bajoras, bet tvirtas ir besąlyginis kovotojas dėl Lietuvos laisvės.

Antrajai bolševikų okupacijai artėjant, velionis kaip ir tūkstančiai lietuvių, pasitraukia nuo žiauraus okupanto į vakarus ir apsistoja Miunchene, iš kur 1949 m. emigravo Kolumbijon, kurioje išbuvo 12 metų, darbuodamasis ūkių administracijoje. Iš Kolumbijos į šią šalį atvyko prieš pustrečio mėnesio su savo šeima ir planavo įsikūręs įsijungti į vietos lietuvių organizacinį gyvenimą, bet, dėja, staigi mirtis sunaikino visus jo ateities gyvenimo planus. Vaclovas Goštautas mirė 1962 m. gruodžio 29 d. širdies smūgiu. Jo palaikai po katalikiškų bažnytinių apeigų buvo palaidoti šv. Kazimiero kapuose Čikagoje 1963 m. sausio 2d. Velionio mirtį giliai pergyveno jo žmona Liucija ir sūnus Stasys, laikraštininkas ir rašytojas, netekę gero tėvo ir šeimos globėjo. Velionio žmonai ir šūnui reiškiu užuojautą.

Pov. Dirkis.

ROČESTERYJE IŠRINKTA NAUJA RAMOVĖNŲ VALDYBA

Sausio 20 d. įvyko metinis skyriaus narių susirinkimas. Iš valdybos pirmininko Juozo Draugelio pranešimo paaiškėjo, kad valdyba savo praeitų metų kadencijoje, nors ir dirbo nepilnos sudėties, tačiau išvarė plačią vagą. Buvo suruošta gegužinė - piknikas, suruoštas vakaras, kuriame Toronto "Sietynas" suvaidino K. Ostrausko "Kanarėlę". Gauta pelno apie 140 dol., iš kurių (su "Sietyno" 10 dol. auka) 50 dol. pasiųsta "Kariui" paremti. Suruoštas Lietuvos Kariuomenės Atkūrimo minėjimas su dr. A. Musteikio paskaita. Minėjimo metu karo invalidams paremti surinkta 115 dol. Po minėjimo buvo pagerbti sukaktuvininkai: savanoris kūrėjas, "Vyčio" kryžiaus kavalierius, plk. R. Liormanas — 70 metų sukakties proga ir kūrėjas-sav. A. Skruzdys — 65 m. Pirmojo kūrėjo-savanorio a.a. St. Butkaus paminklui statyti surinkta apie 140 dol.

Buvo lankomi sergantieji skyriaus nariai ir palaidoti du mirusieji: a.a. kūr.-sav. K. Nakas ir ramovėnas A. Liepa. Dalyvauta baigusių mokslus studentų pagerbime ir dviem iš jų, ramovėnų šeimų nariams, įteikta po knygą. Į skyrių įstojo penki nauji nariai. Po vald. pirmininko pranešimo, dėl buvusios veiklos teigiamai pasisakė, įvertindami valdybos darbą, skyriaus garbės pirm. plk. Pr. Saladžius ir plk. R. Liormanas, ypatingai pabrėždami pirm. J. Draugelio veiklą, nežiūrint jo silpnos sveikatos.

Į naują skyriaus valdybą išrinkta Valerijonas Vitkus, Mečys Pučius, Vytautas Žmuidzinas, Vytautas Čypas ir Kęstutis Miškinis. Valdyba pirmame savo posėdyje pareigomis pasiskirstė: pirm. V. Vitkus, vicepirm. V. Čypas, kultūros reik. vadovas — V. Žmuidzinas, ižd. — M. Pučius ir sekr. K. Miškinis. Naujoji Kontrolės komisija išrinkta sekančios sudėties: P. Matiukas, E. Petkevičius ir I. Podelis.

Tą pačią dieną, prieš susirinkimą, per vietos radijo lietuvių valandėlę, buvo paminėta Klaipėdos atvadavimo 40 metų sukaktis. Žodį tarė buvęs ilgametis Klaipėdos komendantas plk. R. Liormanas. **jkm.**

GRUODŽIO 17

Šia proga noriu KARIO redaktoriui pareikšti savo nuotaikas dėl gruodžio Nr. tilpusio Algirdo Budreckio straipsnio — "Gruodžio 17 d. Perversmas".

Mano galva, jis tiko Dirvai ar Vienybei, bet ne Kariui.

P.A. Budreckio straipsnis yra nuotaikos, o ne istorinės tikrovės pavaizdavimas. Tuo tarpu Karys yra imtas tikrovės-įvykusių faktų-atvaizductojas, be asmeninių simpatijų ar antipatijų priemaišos pavaizdavimų.

Be to, Karys nėra srovinis, jo skaitytojai yra visokių pakraipų ir įsitikinimų.

Todėl ėmus garbinti vienus niekinami kiti. O tai nei Kariui, nei lietuviškai išeivijai jokios naudos!

Kai aš skaitau vienos kurios srovės laikraštį, žinau ko jis siekia ir kur jis krypsta ir esu su tuo susigyvenęs ir tai visiškai pateisinu. Bet kai paimu Karį — turiu galvoje jo paskirtį ir todėl statau jam tam tikrus reikalavimus "neiškrypti iš rikiuotės".

Jei tikėti vienam iš buvusių Kauno miesto karo komendantų atsargos karininkams pasakytos kalbos, tai per 20 nepriklausomybės metų buvę 24 sukilimai ir ...22 jų prie Smetonos! Ir visuose, daugiau ar mažiau, dalyvavo karininkai. Vadinasi, Lietuvos kariuomenės karininkija buvo užkrėsta perversmų ligos antkričiais, ir prilygo ano meto Meksikai.

Bet jų dar ir galo nesimatė:

Skaitome gen. Stasio Raštikio atsiminimus ir ten randame, kad buvęs visai parengtas dar vienas sukilimas Smetonai nuversti, tik jis (Raštikis) nepritaręs.

Taigi, kalbėdami apie vieną sukilimą velkame paskui jį visą eilę kitų, kurie niekam garbės nedaro.

Todėl, mano galva, — velniop juos visus iš rimtos spaudos!

Atleiskite, mielas Pone Redaktoriau, kad įkišau savo trigrašį.

Visada Jūsų
Stasys Griežė-Jurgelevičius

* * *

Neminėdami ir nerašydami apie sukilimus, jų tikrai neišvengsime. Įvykių nutylėjimu istorinės eigos nesustabdysime.

Sukilimo dalyvių garbinimo ar pralaimėjusiųjų niekinimo A. B. straipsnyje nerandame. Ir jausmingumu šis straipsnis nepasižymi. Tačiau to negalima būtų tvirtinti apie mūsų gerb. bendradarbio S. Griežės - Juregelevičiaus laišką, už kurį, koks jis bebūtų, esame dėkingi kaip tie naujokai savo viršilai, užpakalyje rikiuotės stovinčiam ir iš kairiojo sparno stebinčiam, kad jo vyrukai iš rikiuotės neiškryptų. **Red.**

Kaina
0,15 c

KLAIPĖDOS ATVADAVIMO SUKAKTIS NEW YORKE

Sausio 19 d. Carnegie Endowment Center patalpose, New Yorke įvyko 40 metų Klaipėdos sukilimo sukakties minėjimas. Rengėjų tarpe buvo ir Ramovės New Yorko skyrius.

Minėjimui vadovavo M. Brakas. Sukilimo vadas, gen. konsulas J. Budrys pasidalino sukilimo atsiminimais. M. Brakas "išdavė" ilgai laikytą paslaptį, kad ir p. Budrienė, pasirodo, buvo aktyvi sukilimo veikėja.

Kovos dėl Klaipėdos diplomatinius užkulisius nupasakojo V. Sidzikauskas. Ta kova buvo įtempta ir pareikalavo mūsų diplomatų ir vyriausybės, ne tik šalto kraujo, bet atkaklumo ir apsukrumo.

Meninę dalį atliko Brooklyno Oktetas.

Minėjime ir vaišėse, labai gražiose ir puikiai paruoštuose, dalyvavo arti 300 žmonių. Tokių minėjimų akivaizdoje turėtų būti susilaikoma nuo visų kitų parengimų, nors jie būtų ruošiami ir sporto karaliaus teniso vardu. D.

DAR VIS TOS PROŠVAISTĖS...

Pernai metais per keletą KARIO numerių ėjusiuose disputuose ir komentaruose apie Širvintų kautynes pasisakė keletas tų kautynių dalyvių ir stebėtojų. Pagrindiniais iškeltais klausimais buvo pasisakyta. Redakcija gavo dar papildomus straipsnelius iš p.p. J. Vėgėlio ir P. Žilio. Kadangi juose, redakcijos nuomone, nieko esminio, ar naujo nepatiekiama, todėl jie nespausdinami.

Red.

PREMIJUOTINI STRAIPSNIAI

KARIO redakcija pristatė šiuos straipsnius, paskelbtus 1962 m. KARYJE, "Ramovės" Premijų Komisijai, vertus atžymėti premijomis:

O. Žadvydas, Kretingos Apskrities Komendantūra 1944 metais;

S. Dirmantas, Narūnas Ne Vobanas, o Visgi Verta Jį Žinoti;

P. Būtėnas, Baltų Žemės Falsifikatas;

P. Mačiulis, Pirmaisiais 2 p.p. Metais.

KARIO Redakcijai

Prašau patalpini šį mano atitaisymą.

Mano atsiminimuose iš Neprikl. kovų, š.m. KARYS Nr. 1, neteisingai nurodyti metai, tas įvyko ne 1919 metais bet 1920 m.

P. Genys

SOVIETAI KONTROLIUOJA JUNGTINES TAUTAS

J.T. asminės sudėties knygoje yra šie pagrindiniai J.T. organizacijos postai užimti tokių žmonių:

1. Politinių Reikalų Skyriaus viršininkas: Vladimir Jelinek, (Čekoslovakija);

2. Nusiginklavimo Reikalų Skyr., Atominės Energijos poskyrio virš.: Otto Frey, (Čekoslovakija);

3. Atominės Energijos poskyrio Politinių Reikalų Vedėjas: Pavel Lukianov, (SSSR);

4. Patikėtinių ir Inform. depart. Teritorijoms Neturinčioms Savivaldos, pasekretorius: Dragoslav Protič (Jugoslavija);

5. Patikėtinių Sutarčių sekcija: virš.: Fedor Popov, (SSSR);

6. Ekonominės ir Socialinės Tarybos sekretoriatas, Tarybos sekretorius: Vladyslaw R. Malinowski, (Lenkija);

7. Europos Vid. Rytų ir Afrikos biuras: Svetislav Orlic, (Jugoslavija);

8. Stipendijų Skyrimo biuro vedėja: Dorit Kamil, (Lenkija);

9. Viešosios Informacijos Biuro vedėjas: Boris V. Karpov, (SSSR).

C. F.

—O—

Hicksville, N. Y. gyventoja Miriam Rubinstein, remiama advokato, savo vyro Alfredo Rubinsteino, kreipėsi į New Yorko švietimo komisarą James E. Allen, Jr., kad tas uždraustų mokykloje giedoti J.A.V. Himno, The Star Spangled Banner, tą posmą, kuriame minimas Dievas.

The Amer. Legion Magaz.
1962 m. spalio m.

TŪKSTANTIS ŠYPSNIŲ

Neseniai Immaculata Press leidykla, Putnam, Conn. išleido Pr. Alšėno, kuris yra ir "Kario" nuolatinis bendradarbis, ilgų metų darbą — juokų ir anekdotų rinkinį, pavadintą "Tūkstantis šypsnių".

Į rinkinį sutalpinta lygiai tūkstantis atskirų juokų. Jie surinkti iš lietuviškų laikraščių, užrašinėti nugirdus iš žmonių lūpų ir paties autoriaus kurti. Taipogi, gerai naudodamasis svetimomis kalbomis, autorius humorą rinko iš angliškos, vokiškos ir lenkiškos spaudos — laikraščių ir žurnalų, darydamas vertimus ir jungdamas visa tai į bendrą rinkinį.

Rinkinyje tilpusių juokų ir anekdotų tematika — įvairiausia: politiniai ir civiliniai juokai, liečią humoristiškąją gyvenimo pusę.

Autorius pats įvadiniam žodyje rašo: "Čia užkliudomi tylūs, ramūs ir demokratiški pasaulio valdovai: karaliai, prezidentai, premjerai ir t.t., o taip pat — ir despotai (Stalinas, Hitleris, Musolinis, Chruščiovas ir kit.). Taipgi paliečiami mokslininkai, rašytojai, kompozitoriai, aktoriai, dailininkai ir kitokie-kitokiausi. Čia kalbama, šypsomasi ir juokiamasi iš šeimyninio gyvenimo epizodėlių, žiūrint į juos pro humoro prizmę, iškeliami nuotykiai - nuotykėliai gydytojų kabinetuose, mokyklų suoluose, ligoninėse, geležinkelių stotyse ir t.t."

Ligi šiol — galima sakyti — nuo Aišbės iki Pulgio (Andriušio) turėjome šiek tiek humoristinės literatūros, nors neperdaug. Vienok šitokio "trumpo juoko" — kaip ir neturėjome, todėl baliuose ir pobūviuose — dažnai būdavo verčiamasi nešvariais anekdotais. Dėl tos tad priežasties — Pr. Alšėnas sveikintinas išleidęs pirmąjį rinkinį "trumpo juoko" dalykėlių, kurie, savo švariu stiliumi, pilnai bus tinkami panaudoti ir prie padoraus stalo — padoriuose pobūviuose.

Knyga išleista labai gražiai, su prasmingu viršeliu (ir viršelyje matome "tūkstančius žmonių" besišypsančių).

Pranys Alšėnas, "TŪKSTANTIS ŠYPSNIŲ", juokų rinkinys, išleidimas ir spauda Immaculata Press, Putnam, Conn., U.S.A., 1962 m., viršelis Seselės M. Kristinos, 272 pusl., kaina $3.00. B. K.

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Žem. Ant., LIETUVOS VAIZDELIAI, 100 psl. Išleido Knygos Mėgėjai 1962 m. Kaina 1 dol.

J. Noreika, TRYS VELNIAI, 70 psl. Apysaka iš Nepriklausomybės kovų. Iliustruota. Išleido Rūta, Kanadoje.

D. Kuraitis, MAGIŠKUOJU KILIMU Į VILNIŲ. 1962 m. kelionės į Lietuvą įspūdžiai. 333 psl., iliustruota nuotraukomis. Išleido Chicagos Liet. Liter. Draugija.

PADĖKA

Nuoširdžią padėką reiškiame Lietuvių Karių Šeimų "Birutės" D-jos valdybos narėms ir Lietuvių Karių Veteranų Sąjungai "Ramovė", aukojusioms po $10.00 ir šiomis aukomis suteikusioms daug džiaugsmo skautiškam jaunimui, dalyvavusiam Čikagos Skautininkių-ų Ramovės suruoštuose Talentų varžybose Čikagoje, š.m. sausio mėn. 20 ir 27 d.d.

Čikagos Skautininkių-ų Ramovė

KUR PRALEISTI ATOSTOGAS?

Pensilvanijos POCONO kalnuose! Tik čia galėsite pamatyti visą gamtos grožį, rasti ramybę ir gerą poilsį, kuris po sunkaus visų metų darbo kiekvienam labai reikalingas.

ECHO VALLEY LODGE,

tai vieta, kurioje Jūs, su šeima, ar be jos, lietuviškoje vasarvietėje praleisite laiką, kuris ilgais liks Jūsų maloniausias prisiminimas, o kartu suteiks Jums poilsio, ramybės ir lietuvišką aplinką.

ECHO VALLEY LODGE,

be poilsio, Jūs dar rasite ir puikų restoraną, erdvius, atskirus ir patogius kambarius su visais patogumais, ar tai viengungiui, ar tai šeimai, puikią teniso - krepšinio aikštelę, gerą lietuvišką maistą ir malonų patarnavimą.

ECHO VALLEY LODGE,

be viso kito, poilsio ir žaidimų, Jūsų patogumui ir patarnavimui yra dar ir puiki didelė maudyklė (swimming pool), nuosavas, mažas ežeriukas ir 20 akrų puikaus miško.

Priimami, taipogi, užsakymai vestuvių puotoms, iškilmėms, organizacijoms ar pavienėms grupėms.

ECHO VALLEY LODGE

veikia per ištisus metus. Lietuviai savininkai, JULIUS ir ELENA GARMAI, visus maloniai kviečia atvykti. Iš anksto kreiptis: ECHO VALLEY LODGE, Echo Lake, Pa. Tel.: STroudburg, Pa. 424 - 1920 arba 717 - 424 - 1920.

HOTEL NIDA CORP.

Visi maloniai kviečiami vasaros poilsiui prie Atlanto į viešbutį "NIDĄ" Asbury Parke, N. J., 7-tos ir Park Ave. kampe, telef. PR 4-7788. Švarūs kambariai, rami vieta, pigus ir skanus maistas.

Viešbučio salė išnuomojama įvairiems pobūviams. Prie viešbučio veikia restoranas ir baras. Patogus susisiekimas traukiniu ir autobusais.

Savininkai:

P. C. MAČIULIAI
Seventh & Park Avenues
Asbury Park, N. J.
Telefonas — PRospect 4-7788

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00, atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
L. BILERIS, % KARYS
916 Willoughby Avenue
Brooklyn 21, N.Y., U.S.A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

•

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.
KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.